

**Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет**

**Факультет фінансів та обліку
Кафедра економічної експертизи та аудиту бізнесу**

Загорська Оксана Миколаївна

Аудит і аналіз фінансової звітності підприємства

Спеціальність: 071 –Облік і оподаткування

освітньо-професійна програма – Економічна експертиза та аудит бізнесу

Випускна кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи ОБЕМ-21

Загорська О.М. _____

Тернопіль 2019

Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АУДИТУ ТА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

1.1. Правові аспекти і принципи організації фінансової звітності в Україні

Розширення зовнішньоекономічних зв'язків вітчизняних підприємств створення спільних підприємств, міжнародна інтеграція України у сфері економіки є тими факторами, які дають підстави визначати фінансову звітність як елемент інфраструктури ринкової економіки та засіб комунікації.

Саме знайомство з діяльністю економічного суб'єкта починається із звітності. Вона виступає джерелом інформації для оцінювання фінансового стану підприємства. Ряд науковців під фінансовою звітністю розуміють систему узагальнюючих показників, що характеризують результати діяльності підприємства за відповідний період часу[7;8;29].

Інші вважають фінансову звітність системою взаємопов'язаних узагальнених показників, що відображають фінансовий стан підприємства на конкретну дату і результати його діяльності за звітний період та базуються на бухгалтерському обліку підприємств[22;48].

Досить повне та зрозуміле визначення змісту фінансової звітності подано в [47]. Там зазначається, що фінансова звітність— це сукупність форм звітності, що складені на підставі інформації фінансового обліку з метою надання користувачам узагальненої, неупередженої, правдивої інформації про фінансовий стан і діяльність підприємства, а також зміни в його фінансовому стані за звітний період у зручній та зрозумілій формі для прийняття цими користувачами ділових рішень [47].

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» трактує фінансову звітність так: звітність, що містить інформацію про фінансовий стан та результати діяльності підприємства [54].

Нормативно-правові засади, що регулюють порядок складання фінансової звітності вітчизняними підприємствами можна розглядати у розрізі відповідних рівнів. Так, законодавчий рівень представлений Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»; нормативний рівень –

Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (П(С)БО), іншими нормативно-правовими актами щодо складання фінансової звітності, затвердженими Міністерством фінансів України; рекомендаційний рівень – методичними рекомендаціями із застосування П(С)БО, розробленими міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади у межах їх компетенції згідно із галузевими особливостями та мають не обов'язковий характер (див. рис 1.1).

Міністерство фінансів України здійснює державне регулювання питань методології фінансового обліку, фінансової звітності та затверджує національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, інші нормативно-правові акти щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Мета державного регулювання полягає: у створенні єдиних правил ведення обліку та порядку формування фінансової звітності, які є обов'язковими для всіх економічних суб'єктів та гарантують і захищають інтереси користувачів; в удосконаленні фінансового обліку та фінансової звітності.

Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» визначає правові засади регулювання, організації та ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності для всіх юридичних осіб, незалежно від їх організаційно-правових форм (форм власності), які здійснюють діяльність на території України [54].

Як відомо, формування річної фінансової звітності здійснюється на завершальній стадії фінансового обліку. Розрізняють загальну, спрощену, консолідовану фінансову звітність. Склад фінансової звітності залежить від статусу підприємства.

Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» загальну фінансову звітність (форми №1-№6) складають підприємства незалежно від форм власності та організаційно-правових форм господарювання (крім бюджетних установ, представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності та суб'єктів малого підприємництва) у національній валюті без десяткових знаків[65].

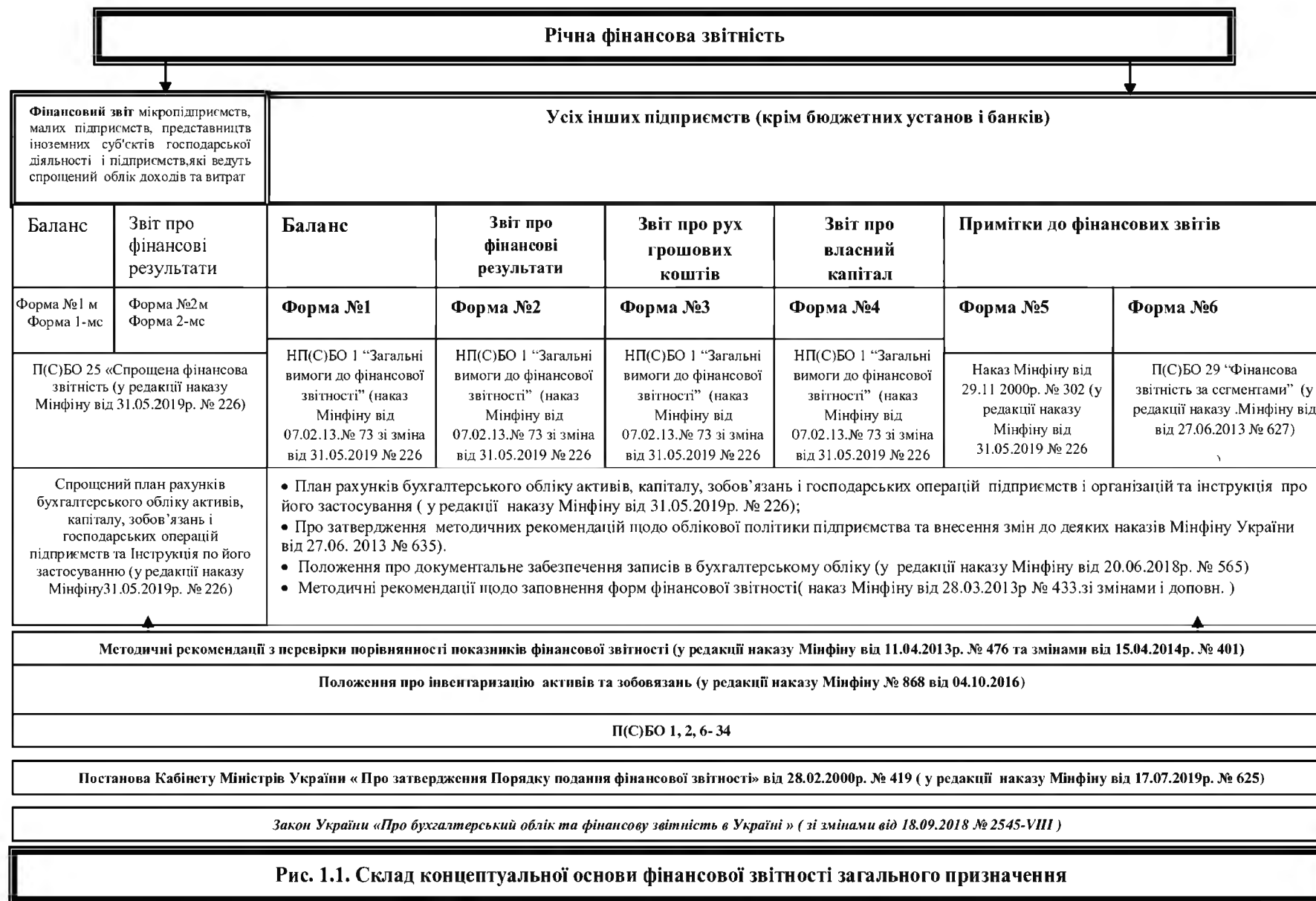

Рис. 1.1. Структура концептуальної основи фінансової звітності загального призначення

У додатках (Е, Є, Ж, З) представлено фінансову звітність приватного акціонерного товариства «ТерА», процеси аналізу та достовірності якої є об'єктом даного дослідження.

Товариство є важливим підприємством м. Тернополя з понад 65 річною історією. Основним видом діяльності Товариства є виробництво сухарів і сухого печива; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок тривалого зберігання, і виробництво какао, шоколаду та цукрових кондитерських виробів. Середньооблікова чисельність працівників становить 190 осіб. Конкурентними перевагами підприємства та його виробів, зокрема, є використання традиційно-класичних рецептур, широкий асортимент кондитерських виробів, якісні та натуральні інгредієнти, без використання консервантів та сировини, що містить ГМО, контроль сировини за показниками безпеки; відповідність вимогам сертифікації управління безпечністю харчових продуктів ДСТУ ISO 22000:2007. ПрАТ «ТерА» налічує лише 1 філію у місті Київ, яка була утворена у 2015 році з метою розширення ринку збуту кондитерських виробів власного виробництва на території міста Києва та Київської області та інших регіонів [66].

Консолідовану звітність згідно із НП(С)БО 2 «Консолідована фінансова звітність» зобов'язані подавати материнські компанії, тобто ті, які контролюють дочірні підприємства [62]. Її складають і подають за тими самими формами, що і загальну, упорядковано додаючи до показників фінансової звітності материнського підприємства аналогічні показники фінансової звітності дочірнього. Об'єднання підприємств повинні також, крім власної звітності складати і подавати консолідовану фінансову звітність. Така звітність має включати інформацію за всіма підприємствами, що ввійшли до складу об'єднань, якщо це передбачено установчими документами таких об'єднань відповідно до законодавства [54].

Суб'єкти господарювання, які належать та відповідають статусу малих та мікропідприємств, сформують фінансову звітність відповідно до НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність». П(С)БО 25 встановлює форму фінансової

звітності малого підприємства у складі Балансу (форма № 1-м) і Звіту про фінансові результати (форма № 2-м) та фінансову звітність мікропідприємства у складі Балансу (форма № 1-мс) і Звіту про фінансові результати (форма № 2-мс). Показники цих звітів наводяться у тисячах гривень з одним десятковим знаком [61].

В Україні функціонують підприємства, які зобов'язані складати та подавати фінансову звітність у режимі МСФЗ, до них відносять: підприємства, що становлять суспільний інтерес (емітенти цінних паперів, цінні папери яких допущені до торгів на фондових біржах, або щодо цінних паперів яких здійснено публічну пропозицію, банки, страховики, недержавні пенсійні фонди, великі підприємства); публічні акціонерні товариства; підприємства, що здійснюють діяльність у видобувних галузях; підприємства, що провадять господарську діяльність за такими видами як: надання фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення; недержавне пенсійне забезпечення; допоміжна діяльність у сферах фінансових послуг і страхування[54].

Серед підприємств, які зобов'язані складати звітність за міжнародними стандартами названі і великі підприємства. Відповідно до Закону [54] юридичні особи для цілей складання фінансової звітності поділяють на відповідні категорії (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Групування підприємств відповідно до [54].

Категорія підприємств	Критерії віднесення до відповідної категорії (оцінка за рік, що передую звітному)		
	Балансова вартість активів (євро)	Чистий дохід, виручка від реалізації продукції, (товарів, робіт, послуг), (євро)	Середня кількість працівників, осіб
Мікропідприємства	До 350 тис.	До 700 тис.	До 10
Малі	До 4 млн	До 8 млн	До 50
Середні	До 20 млн	До 40 млн	До 250
Великі	Понад 20 млн	Понад 40 млн	Понад 250

Для визначення відповідності критеріям, встановленим у євро застосовують середньорічний курс гривні до євро, розрахований Національним

Банком України протягом відповідного року. Підставою для вказаної ідентифікації підприємства є відповідність показників його фінансової звітності за попередній рік хоча б двом із вказаних критеріїв.

Необхідно зазначити, що законодавство закріплює право самостійно приймати рішення щодо необхідності складання фінзвітності у режимі МСФЗ для тих підприємств, яким не обов'язково застосовувати ці стандарти. Підприємства, які добровільно перейшли на застосування МСФЗ, таке рішення повинні закріпити в розпорядчому документі про облікову політику.

Внаслідок прийнятих протягом останніх років нормативно-правових документів вітчизняна фінансова звітність майже не відрізняється за складом від звітності, що передбачається МСБО. Немає відмінності між вітчизняною і міжнародною практикою щодо проголошеної мети фінансової звітності. У обох випадках вона полягає у тому, щоб надати достовірну інформацію про діяльність підприємства, необхідну зацікавленим користувачам для прийняття обґрунтованих рішень. Відповідно метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої, неупередженої інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства [54].

Суб'єктами фінансової звітності виступають укладачі (облікові працівники й менеджери), користувачі (власники, інвестори, кредитори, контрагенти, держава, громадськість та ін.) та регулятори (органи державної влади, професійні організації, які регулюють облік і звітність). Кожен з них має свої інтереси, які доречно поділити на три категорії: особисті, загальноорганізаційні, суспільні (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Інтереси суб'єктів фінансової звітності [7;29]

Суб'єкти фінансової звітності / Категорії інтересів	Менеджери	Власники	Інвестори	Кредитори	Контрагенти	Працівники	Державні органи	Громадськість	Аудитори	..
Особисті	+	+	+	+	+	+				..
Загальноорганізаційні	+									..
Суспільні							+	+	+	..

Під інтересом суб'єктів фінансової звітності варто розуміти усвідомлену потребу, яку можна виразити і задовольнити через механізм фінансової звітності. У процесі формування й аналітичної оцінки показників фінансової звітності між її суб'єктами виникає комплекс специфічних відносин (рис 1.2.).

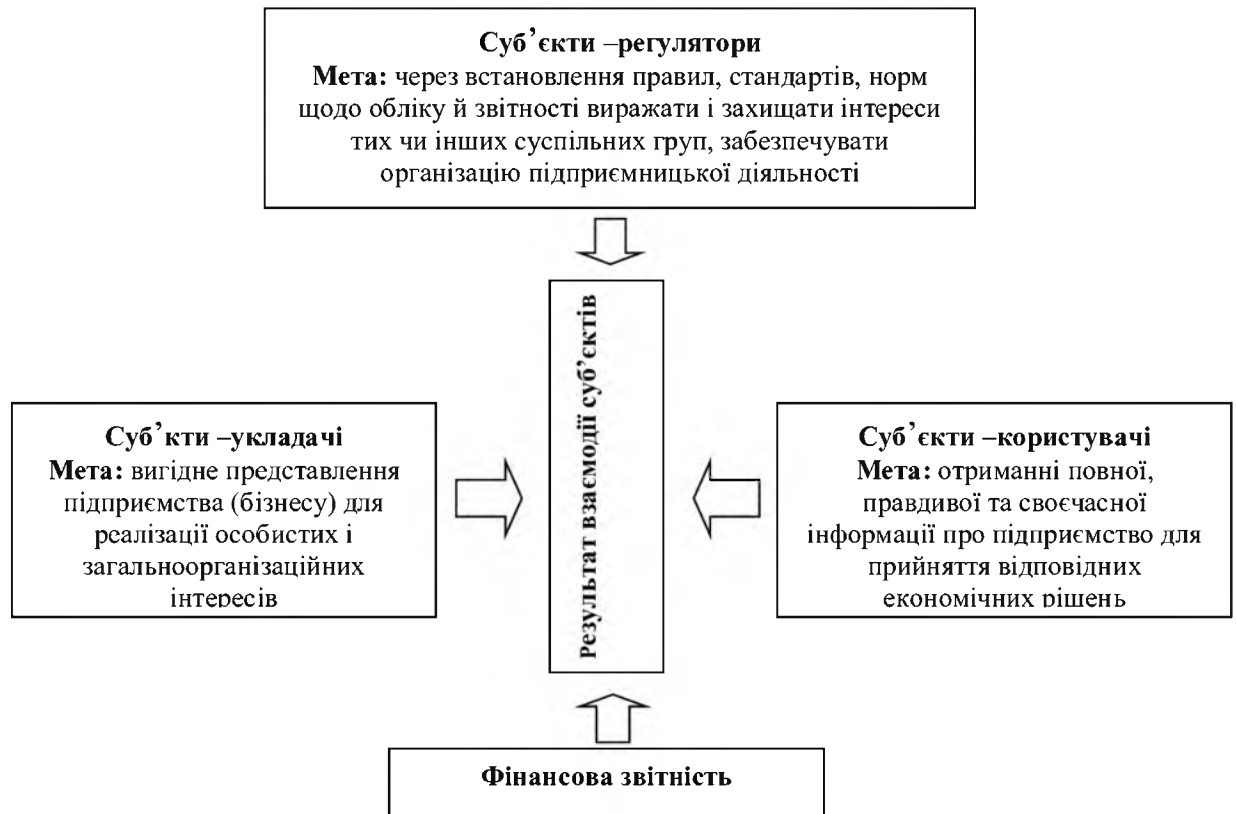

Рис. 1.2. Модель поєднання інтересів суб'єктів фінансової звітності [7;29]

Це зумовлює суттєвий розрив між інформацією у розпорядженні менеджменту підприємства й інформацією, доступною зовнішнім користувачам. Тому обсяг і надійність фінансової звітності значною мірою залежить від менеджменту та його інтелектуальної чесності щодо користувачів. Отже, суб'єкти фінансової звітності взаємодіють в умовах постійного конфлікту їх інтересів

Фінансова звітність є реальним засобом комунікації та елементом інфраструктури ринкової економіки за допомогою якої менеджери відповідних рівнів мають змогу розробляти стратегію і тактику підприємства. Саме на основі інформації відображеній у фінансових звітах можна оцінити результати

діяльності, майновий стан, економічний потенціал суб'єкта господарювання, прогнозувати величину грошових потоків, визначати вектори його розвитку, приймати виважені управлінські рішення.

1.2. Якісні характеристики фінансової звітності та вимоги до її формування

Фінансову звітність юридичні особи усіх форм власності та організаційно-правових форм господарювання (крім представництв іноземних суб'єктів господарювання та бюджетних установ), складають та подають відповідно до умов визначених ст. 14 Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» а також Порядку подання звітності, який затверджений постановою КМУ №419 та № 625 «Про внесення змін до Порядку подання фінансової звітності» [54;55]. Згідно із вказаними законодавчими актами, підприємства зобов'язані подавати фінансову звітність органам управління, яким вони підпорядковуються, трудовим колективам за їх вимогою, власникам (засновникам) відповідно до установчих документів, а також відповідно до законодавства – органам державної влади та іншим користувачам, зокрема органам державної статистики та державної податкової служби [51]. Крім того, зміни до законодавства [54] розширили коло економічних суб'єктів, які зобов'язані оприлюднювати фінансову звітність (річну консолідовану фінансову звітність (таблиця 1.3).

Відповідно, інші підприємства, які не зазначені в таблиці 1.3, не зобов'язані оприлюднювати свою фінансову звітність. Разом з тим, регулятор вимагає підтвердження річної фінансової звітності підприємства аудиторським висновком.

За порушення вказаного порядку оприлюднення фінзвітності або консолідованої фінзвітності суб'єкти господарювання несуть адміністративну відповідальність.

Таблиця 1.3.

Оприлюднення фінансової звітності підприємствами [55]

Назва підприємства	Терміни оприлюднення	Спосіб оприлюднення
Підприємства, що становлять суспільний інтерес (крім великих підприємств, які не є емітентами цінних паперів)	Не пізніше ніж до 30 квітня року, наступного за звітним періодом (дата вступу норми – з 1 січня 2018 року)	Разом з аудиторським висновком на власній веб-сторінці (у повному обсязі) або в інший спосіб у випадках, визначених законодавством
Публічні акціонерні товариства		
Суб'єкти природних монополій на загальнодержавному ринку		
Підприємства, що здійснюють діяльність у видобувних галузях		
Великі підприємства, які не є емітентами цінних паперів	Не пізніше ніж до 1 червня року, наступного за звітним періодом (дата вступу норми- з 1 січня 2019 року)	Разом з аудиторським висновком на власній веб-сторінці (у повному обсязі)
Середні підприємства		
Інші фінансові установи, що належать до мікро- і малих підприємств		

Звітним періодом для складання фінансової звітності є календарний рік[54]. Подання фінансової звітності суб'єктами господарювання відбувається у чітко визначенні строки. Так, граничний строк подання річної фінансової звітності підприємствами визначений не пізніше, як 28 лютого наступного за звітним року. Річну консолідовану фінансову звітність юридичні особи, які мають дочірні підприємства, подають не пізніше строків, передбачених законодавством для її оприлюднення, а саме таким граничним строком може бути або 30 квітня, або 1 червня року, наступного за звітним – залежно від виду підприємства (таблиця 1.3.). В свою чергу, об'єднання підприємств подають консолідовану річну фінзвітність (якщо це передбачено установчими документами) не пізніше 15 квітня року, наступного за звітним [55].

Необхідно вказати, що суб'єкти господарювання, які є платниками податку на прибуток (великі, середні, малі підприємства та мікропідприємства) подають річну фінансову звітність до органів Державної податкової служби України у строки, передбачені для подання декларації із цього податку. Законодавство встановлює різні строки подання фінансової звітності до фіскальних органів та до органів статистики: до статистики — не пізніше 28 лютого; до фіскального органу — у строки, передбачені для подання декларації,

тобто за 2018 рік, не пізніше 1 березня. Датою подання фінансової звітності вважають день її фактичної передачі за призначенням[55].

Починаючи з 2018 року разом з річною фінансовою звітністю підприємства (великі і середні) зобов'язані подавати ще й «Звіт про управління», який містить фінансову та нефінансову інформацію, що характеризує стан та перспективи розвитку підприємства і розкриває основні ризики та невизначеності його діяльності [54;55]. Однак форма цього звіту не визначена.

Підприємства, які здійснюють діяльність у видобувних галузях або заготівлю деревини і при цьому становлять суспільний інтерес, повинні подавати ще й «Звіт про платежі на користь держави», що має містити деталізовану інформацію про податки та збори, обов'язкові платежі, які були сплачені або підлягають сплаті на користь держави відповідно до закону[55].

Суб'єкти господарювання, що провадять діяльність у видобувних галузях, розкривають свої звіти (консолідовані звіти) про платежі на користь держави щорічно, не пізніше 1 вересня року, наступного за звітним періодом, і забезпечують, щоб такі звіти залишалися публічно відкритими протягом щонайменше 3 років [54].

Оскільки, фінансова звітність подається з метою надання повної, правдивої, неупередженої інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства для прийняття рішень користувачами, то показники, що відображаються у ній, повинні правдиво, адекватно відобразити дійсний стан справ на підприємстві стосовно формування його фінансових результатів, руху грошових потоків та фінансового стану в цілому. Тому фінансова звітність повинна формуватися з дотриманням певних принципів та правил її підготовки, а саме:

➤ великі та середні підприємства заповнюють форми фінансових звітів у тисячах гривень без десяткових знаків. Виняток - розділ IV «Розрахунок показників прибутковості акцій» форми № 2. Його складають у гривнях з копійками;

➤ фінансову звітність суб'єктів малого підприємництва (форми № 1-м і № 2-м, а також № 1-мс і № 2-мс) складають у тисячах гривень з одним десятковим знаком;

➤ показники щодо податку на прибуток, витрат і збитків, вирахувань з доходу, вибуття коштів, зменшення складових власного капіталу наводять у дужках;

➤ при складанні фінансової звітності неприпустимо згортати статті активів та зобов'язань, доходів і витрат, крім випадків, передбачених відповідними П(С)БО або МСФЗ;

➤ підприємства можуть не наводити статті, за якими відсутня інформація до розкриття. Виняток становлять випадки, коли така інформація була в попередньому звітному періоді;

➤ при складанні повноформатної фінансової звітності можна додавати статті зі збереженням їх назви і коду рядка з переліку додаткових статей, наведених у додатку 3 до НП(С)БО 1;

➤ показники річної фінансової звітності підтверджуються результатами попередньо проведеної інвентаризації активів і зобов'язань;

➤ фінансова звітність має бути підписана керівником (власником) підприємства або уповноваженою особою у визначеному законодавством порядку і бухгалтером або особою, яка забезпечує ведення бухгалтерського обліку підприємства [54;60;61].

Інформація, що відображається у фінансової звітності повинна бути достовірною, відповідати таким якісним характеристикам як дохідливість, доречність, зіставність.

Така якісна характеристика , як дохідливість означає, що інформація подана у фінансовій звітності, однозначно тлумачиться її користувачами за умови, що вони мають достатній рівень знань та зацікавлені у сприйнятті цієї інформації.

Доречність інформації характеризується її здатністю впливати на прийняття рішень користувачами, при цьому даючи їм можливість вчасно оцінити минулі, теперішні та майбутні події, підтверджувати та коригувати їх

оцінки, щодо минулих подій [73]. Доречна інформація – це та, яка є необхідною для конкретного завдання, мети та періоду часу. Фінансову інформацію вважають доречною, якщо вона має прогностичне та підтверджувальне значення.

Інформація про фінансовий стан та фінансові результати господарювання за минулі періоди буде корисною, якщо на її основі можна насамперед оцінити та прогнозувати потенційні грошові потоки, перспективи розвитку, динаміку котирувань цінних паперів та спроможність економічного суб'єкта своєчасно виконувати свої зобов'язання, розширювати чи скорочувати масштаби бізнесу та інші питання, які безпосередньо цікавлять користувачів звітності.

Суттєвість інформації є характерним, для кожного суб'єкта господарювання аспектом доречності, що базується на значущості, вартісній величині статей фінансової звітності. Це поняття тісно переплітається із принципом повного розкриття, коли інформація вважається розкритою, за умови, що розкриті всі її суттєві деталі. Істинне, добросовісне відображення інформації характеризується ознаками:

а) повноти, що означає розкриття у фінансових звітах всієї необхідної інформації для розуміння явища, яке відображається;

б) нейтральності, під якою розуміють неупередженість у відборі або формуванні фінансової інформації, відсутність в укладачів намірів свідомо маніпулювати вчинками користувачів. Проте нейтральна інформація не означає, що фінансову звітність складають без мети і вона не впливає на поведінку користувачів. Навпаки, доречна фінансова інформація здатна змінити рішення останніх;

в) відсутності помилок, яка означає, що інформація не містить помилок чи пропусків при відображенні явища, а способи її отримання й подання були обрані та використані належним чином. При цьому відсутність помилок не означає ідеальної точності в усіх аспектах[47].

Зіставність – важлива якісна характеристика фінансової звітності, що дає можливість користувачам порівнювати фінансові звіти підприємства за різні періоди та фінансові звіти різних підприємств.

Систематичне повторення даних за минулі періоди відіграє важливу роль у прийнятті рішень стосовно подальшої діяльності підприємства, адже фінансова звітність не тільки надає інвесторам нову інформацію, вона також дає можливість дослідити історію підприємства, його злети і падіння.

Важливою умовою зіставності є послідовність (узгодженість), тобто використання тих самих методів з періоду в період для певного суб'єкта господарювання, або в одному періоді для кількох суб'єктів господарювання.

Окрім таких якісних характеристик як дохідливість, доречність, зіставність, інформація, що відображається у фінансовій звітності повинна бути достовірною.

Під достовірністю розуміють форму існування певної істини, що обґрунтовується чим-небудь з метою пізнання суб'єкта, об'єкта або відповідного явища. Що ж стосується фінансової звітності, то інформація що подається у ній визнається достовірною, якщо вона правдиво, за усіма аспектами, відображає діяльність підприємств, а також не містить істотних помилок (викривлень) та необ'єктивних оцінок. При проведенні аудиторської перевірки з метою підвищення її якості, аудитор власне і виявляє ступінь достовірності інформації, яка узагальнюється в регістрах обліку та формах фінансової звітності тобто зменшує або знімає невизначеність інформації стосовно господарської діяльності, майнового стану підприємства, його фінансових результатів та можливості прийняття на цій основі відповідних управлінських рішень.

При цьому достовірність фінансовій звітності забезпечується за умови дотримання підприємствами при її формуванні таких основних принципів як: обачність, повнота, автономність, послідовність, безперервність, нарахування та відповідність доходів і витрат, перевага суті над юридичною формою,

історична (фактична) собівартість, єдиний грошовий вимірник, періодичність[54].

Згідно принципу автономності підприємство розглядається як юридична особа, що є нейтральною до його власників, тому особисте майно і зобов'язання власників у фінансовій звітності підприємства не повинні відображатися.

Оцінка активів, зобов'язань підприємства, згідно принципу безперервної діяльності, здійснюється із припущення, що воно не збирається припинити свою діяльність (ліквідуватися) а продовжуватиме її і надалі. У випадку, коли підприємство припиняє свою діяльність (ліквідація), то воно насамперед покриває усі свої зобов'язання перед кредиторами, а потім вже перед власниками. За таких обставин оцінка статей балансу за історичною собівартістю втрачає доречність і з метою забезпечення достовірності звітності їх переоцінюють за ринковою вартістю.

Оцінюючи активи підприємства, його майно, на основі врахування принципу історичної (фактичної) собівартості виходять із пріоритетності відображення витрат на їх виробництво та придбання.

Згідно принципу періодичності діяльність підприємства розподіляється на певні періоди часу з метою складання фінансової звітності.

Фінансові результати підприємства визначаються шляхом порівняння доходів звітного періоду з витратами, які були понесені для їх отримання відповідно до принципу нарахування та відповідності доходів і витрат. Слід вказати, що доходи і витрати відображаються в обліку і звітності у момент їх виникнення, незалежно від часу надходження і сплати грошових коштів[73].

Враховуючи принцип повноти, фінансова звітність підприємства повинна містити всю інформацію як про фактичні так і потенційні наслідки операцій та подій, що є важливим при обґрунтуванні та прийнятті рішень. При цьому звітність крім балансу, звіту про фінансові результати, власний капітал та рух грошових коштів містить ще й примітки до фінансової звітності, де

розкривається інформація щодо облікової політики підприємства та її змін, а також детально пояснюються статті окремих звітів.

Підприємство формує фінансову звітність на основі обраної облікової політики, яка із року в рік, згідно принципу послідовності, має ним застосовуватися. Якщо воно змінює облікову політику, то такі зміни слід обґрунтувати і розкрити у фінансовій звітності відповідно до П(С)БО 6.

Дотримання принципу обачності, передбачає застосування в бухгалтерському обліку таких методів оцінки, які запобігають заниженню зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємств. Тому, збитки та зобов'язання необхідно відображати у бухгалтерському обліку, коли є свідчення щодо ймовірності їх виникнення, а активи, доходи – лише у тому випадку, коли підприємство реально їх отримало.

Правдиве подання інформації у фінансовій звітності та регістрах бухгалтерського обліку вимагає дотримання принципу переважання суті над формою, відповідно до якого операції на підприємстві слід обліковувати виходячи із їх змісту, а не лише з юридичної точки зору.

Узагальнення всіх операцій підприємства у його фінансовій звітності здійснюється в єдиній грошовій оцінці –тисячах гривень без десяткових знаків відповідно до принципу єдиного грошового вимірника .

Таким чином, дотримання підприємствами вказаних принципів у комплексі та у нерозривній єдності сприяє належному грамотному складанню фінансової звітності та об'єктивному відображенню інформації у різних її формах.

1.3. Необхідність та значення аудиту у забезпеченні достовірності фінансової звітності

Достовірність обліку та звітності, аналіз причин невідповідності цієї звітності та реальної картини економічного суб'єкта, а також контроль ефективності фінансово-господарської діяльності є актуальними питаннями в умовах нестабільного середовища його функціонування.

Однією із цілей фінансової звітності є забезпечення необхідною інформацією різних користувачів, достовірність якої повинна бути підтверджена аудиторською практикою. В отриманні достовірної та правдивої інформації про фінансовий стан підприємства зацікавлена велика кількість користувачів: як внутрішніх, так і зовнішніх(таблиця 1.4.).

Таблиця 1.4

Користувачі фінансової звітності та їх інтереси [7;81].

Користувачі фінансової звітності	Інтереси
1.Власники підприємства	Попередження та виявлення недоліків, зловживань, розкрадань грошових коштів та матеріальних цінностей
2.Менеджери підприємства	Оцінка ефективності виробничої і фінансової діяльності; прийняття управлінських і фінансових рішень
3.Податкові органи	Оподаткування, своєчасне та повне отримання податків
4.Акціонери	Оцінка адекватності доходу ступеню ризику здійснених інвестицій; оцінка перспектив виплати дивідендів
5.Кредитори	Визначення наявності ресурсів для повернення кредитів і сплати відсотків, визначення умов кредитування
6.Постачальники	Визначення наявності ресурсів для оплати поставок, оцінка надійності ділових зв'язків з даним клієнтом
7.Покупці	Оцінка тривалості функціонування підприємства; отримання необхідних товарів, робіт, послуг
8.Працівники	Оцінка стабільності і рентабельності діяльності підприємства з метою визначення перспективи своєї зайнятості, отримання фінансових та інших пільг і виплат від підприємства
9. Статистичні органи	Статистичне узагальнення показників по галузях; виявлення макроекономічних тенденцій
10.Громадськість (преса, інформаційні агентства)	Підготовка оглядів, оцінка тенденцій розвитку та аналіз діяльності окремих компаній

У сучасних умовах власники, кредитори, інвестори та інші контрагенти не мають змоги самостійно переконатися, що операції господарської діяльності підприємства є законними та правильно відображеними у регістрах бухгалтерському обліку та у фінансовій звітності, оскільки вони, як правило, не мають ні доступу до бухгалтерських даних, ні належного досвіду, а тому потребують послуг аудитора.

Аудит має на меті забезпечити впевненість, що перевірена аудитором фінансова звітність не містить суттєвих перекручень. Саме звіт незалежного аудитора підтверджує репутацію економічного суб'єкта і є надзвичайно

важливим при залученні іноземних інвестицій та продовженні ділових відносин з бізнес-партнерами.

У реальних умовах провадження діяльності економічних суб'єктів існує ряд факторів, які зумовлюють необхідність проведення аудиту, серед яких: розширення кола власників за рахунок акціонування та емісійних операцій; наявність розриву між реальною власністю та місцем знаходження власника; управління власністю здійснює найманий менеджер, який може ігнорувати інтереси власника[4].

Потреба в аудиторських послугах зростає і в силу наявності наступних обставин:

- можливість отримання необ'єктивних даних зі сторони адміністрації підприємства у випадку конфлікту між нею та користувачами цих даних (власниками, інвесторами, кредиторами);

- значна залежність наслідків прийнятих рішень від якості та достовірності інформації, що слугує основою для їх обґрунтування;

- необхідність володіння спеціальними знаннями для перевірки інформації;

- часткова відсутність у користувачів інформації доступу до оцінки її якості.

Крім того, у сучасних реаліях будь-який економічний суб'єкт може опинитися в ситуації, яка вимагає проведення аудиту, а саме:

- Підготовка підприємства до продажу. Саме за допомогою аудиту можна правильно оцінити його ринкову вартість і це слугуватиме гарантією, що після підписання угоди покупця не очікуватимуть «непорозуміння» з кредиторами чи претензії з боку податкових органів.

- Отримання кредиту (оцінювання кредитного рейтингу). Так, з 2018 року необхідною умовою отримання корпоративною компанією кредиту у сумі більшій за 200 млн.грн є проведення в обов'язковому порядку аудиту її

фінансової звітності. Якщо кредит отримує компанія, яка є структурною складовою холдингу, то при цьому перевірці підлягають дані усієї групи.

- Залучення іноземних інвестицій. Іноземні інвестори вимагають прозорих умов функціонування бізнесу, тому хочуть від ділових партнерів точних, об'єктивних даних щодо стану та показників бізнесу з метою оцінки перспектив та ризиків інвестування.

- Запобігання появі фінансових махінацій. У випадку коли менеджери отримують відповідні винагороди від одержаного прибутку, то це може слугувати мотивом для завищення доходів чи заниження витрат підприємства.

- Необхідність дотримання вимог законодавства. Набуття чинності з 1 січня 2018 року закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», вимагає відповідності вітчизняного бухгалтерського обліку стандартам ЄС [12;14;24].

Таким чином, аудиторська діяльність є необхідним інструментом ринкової економіки. Під аудитом розуміють перевірку даних бухгалтерського обліку та показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність за усіма суттєвими аспектами та відповідність вимогам законів України, положень (стандартів) бухгалтерського обліку або інших правил [46;50].

Відповідно до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» аудит фінансової звітності - аудиторська послуга з перевірки даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності та/або консолідованої фінансової звітності юридичної особи або представництва іноземного суб'єкта господарювання, або іншого суб'єкта, який подає фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність групи, з метою висловлення незалежної думки аудитора про її відповідності у всіх суттєвих аспектах вимогам національних П(С)БО, МСФЗ та іншим вимогам [53]. Міжнародні стандарти аудиту стверджують, що аудит фінансової звітності – це висловлення думки аудитора про те, що фінансові звіти (за усіма

суттєвими аспектами) складені відповідно до застосовуваної концептуальної основи фінансової звітності [39].

Таким чином на основі вказаних визначень можна виокремити характерні ознаки аудиту фінансової звітності: аудит пов'язаний з необхідністю проведення процедур перевірки фінансової звітності; процес аудиту завершується висловленням незалежної думки; сформульоване судження має базуватися на концепції суттєвості інформації, яка міститься у фінансових звітах.

Найпоширенішим у світі є обов'язковий аудит фінансової звітності щодо підтвердження її достовірності. Відповідно до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» обов'язковий аудит фінансової звітності - це аудит фінансової звітності (консолідованої фінансової звітності) суб'єктів господарювання, які відповідно до законодавства зобов'язані оприлюднювати або надати фінансову звітність (консолідовану фінансову звітність) користувачам фінансової звітності разом з аудиторським звітом, що проводиться суб'єктами аудиторської діяльності на підставах та в порядку, передбачених цим Законом [53]. Перелік суб'єктів господарювання для яких проведення аудиту фінансової звітності є обов'язковим визначає Закон «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [53]. До них належать суб'єкти господарювання, які можна поділити на три умовні підгрупи: 1) підприємства, що представляють суспільний інтерес, публічні акціонерні товариства, суб'єкти природних монополій на загальнодержавному ринку та суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність у видобувних галузях; 2) великі підприємства, які не є емітентами цінних паперів і середні підприємства; 3) інші фінансові установи, що відносяться до мікропідприємств та малих підприємств.

Розподіл суб'єктів господарювання за вказаними групами згідно [53] може викликати неоднозначне трактування. Так, у першу підгрупу з входять наступні суб'єкти господарювання (таблиця 1.5).

Перелік суб'єктів для яких аудит фінансової звітності є обов'язковим (1 підгрупа) [53]

Суб'єкти господарювання			Примітка (великі-1; середні-2; малі-3; мікро-4)			
Суб'єкти господарювання, які відносяться до першої підгрупи			1	2	3	4
1	Підприємства суспільного інтересу (крім великих підприємств, які не є емітентами цінних паперів)	підприємства - емітенти цінних паперів, цінні папери яких допущені до торгів на фондових біржах або за цінними паперами яких здійснено публічну пропозицію, банки, страховики, недержавні пенсійні фонди, інші фінансові установи (крім інших фінансових установ та недержавних пенсійних фондів, що відносяться до мікропідприємств і малих підприємств) і підприємства, які відповідно до Закону відносяться до великих підприємств	+	+	-	-
2	Публічні акціонерні товариства	Публічне акціонерне товариство - акціонерне товариство, за акціями якого здійснено публічну пропозицію і / або акції якого допущені до торгів на фондовій біржі в частині включення до біржового реєстру	+	+	+	+
3	Суб'єкти природних монополій на загальнодержавному ринку	Суб'єкт природної монополії - суб'єкт господарювання (юридична особа) будь-якої форми власності, який виробляє (реалізує) товари на ринку, що перебуває у стані природної монополії Природна монополія - стан товарного ринку, при якому задоволення попиту на цьому ринку є більш ефективним за умови відсутності конкуренції внаслідок технологічних особливостей виробництва (у зв'язку з істотним зменшенням витрат виробництва на одиницю товару в міру збільшення обсягів виробництва), а товари (послуги), що виробляються суб'єктами природних монополій, не можуть бути замінені у споживанні іншими товарами (послугами), у зв'язку з чим попит на цьому товарному ринку менше залежить від зміни цін на ці товари (послуги), ніж попит на інші і товари (послуги)	+	+	+	+
4	Суб'єкти, що здійснюють діяльність у видобувних галузях	Видобувні галузі - галузі промисловості, пов'язані з геологічним вивченням надр, в тому числі дослідно-промисловою розробкою родовищ корисних копалин загальнодержавного значення, видобутком корисних копалин загальнодержавного значення, виконанням робіт (здійсненням діяльності), передбачених угодою про розподіл продукції з корисних копалин загальнодержавного значення, реалізацією видобутої продукції, транспортуванням по трубопроводах вуглеводнів, в тому числі з метою транзиту	+	+	+	+

Суб'єктів господарювання, які мають входити у другу підгрупу (напевне великі та середні, що не ввійшли у першу підгрупу) у Законі не визначено [53]. У Законі також чітко не прописано чи повинні всі великі та середні підприємства подавати аудиторський звіт та оприлюднювати фінансову

звітність, тоді як згідно вимог Директиви ЄС № 2013/34/ЄС всі середні, великі підприємства, а також суб'єкти суспільного інтересу зобов'язані проводити аудит [24;53].

До третьої підгрупи належать інші фінансові установи, які відносяться до мікропідприємств та малих підприємств. Фінансовою установою є юридичні особи (банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди та інші) основним видом діяльності яких є надання фінансових послуг, а також інших послуг (операцій), які прямо визначені законом [68].

Узагальнюючи вищесказане можна стверджувати, що у законодавстві мають бути чітко прописані норми з метою однозначного їх трактування. Так, перелік суб'єктів господарювання для яких проведення аудиту фінансової звітності є обов'язковим повинен бути конкретизованим, що дасть можливість однозначно визначити приналежність підприємства до відповідної підгрупи на основі врахування його функціонального призначення, виду, строків оприлюднення фінансової звітності і т. д.

Зміни, які відбулися стосовно удосконалення деяких положень Закону «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» розширюють ринок для вітчизняних аудиторських компаній та посилюють вимоги до суб'єктів аудиторської діяльності [53].

Так, для здійснення аудиторської діяльності аудитори та аудиторські фірми повинні бути внесені до Реєстру аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності [53]. Також встановлені обмеження на одночасне надання підприємствам, що становлять суспільний інтерес, послуг з обов'язкового аудиту фінансової звітності та таких неаудиторських послуг:

- 1) складання податкової звітності, розрахунок обов'язкових зборів і платежів, представництво юридичних осіб у суперечках із зазначених питань;
- 2) консультування з питань управління, розробки і супроводу управлінських рішень;

- 3) ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності;
- 4) розробка і впровадження процедур внутрішнього контролю, управління ризиками, а також інформаційних технологій у фінансовій сфері;
- 5) надання правової допомоги у формі: послуг юрисконсульта щодо забезпечення ведення господарської діяльності; ведення переговорів від імені юридичних осіб; представництва інтересів в суді;
- 6) кадрове забезпечення юридичних осіб у сфері бухгалтерського обліку, оподаткування та фінансів;
- 7) послуг з оцінки;
- 8) послуг, пов'язаних із залученням фінансування, розподілом прибутку, розробкою інвестиційної стратегії, крім послуг з надання впевненості у фінансовій інформації, включаючи проведення процедур, необхідних для підготовки, обговорення і випуску листів-підтверджень у зв'язку з емісією цінних паперів юридичних осіб[53].

Аудиторам і суб'єктам аудиторської діяльності при наданні аудиторських послуг необхідно дотримуватися принципу професійного скептицизму, який передбачає опущення можливості суттєвого викривлення інформації, яка розкривається у фінансовій звітності, внаслідок виявлених під час проведення аудиту фактів або поведінки, що вказують на порушення, в тому числі шахрайство або помилку, незважаючи на попередній досвід аудитора (суб'єкта аудиторської діяльності) стосовно чесності і порядності посадових осіб юридичної особи, фінансова звітність якої перевіряється.

Суб'єкт аудиторської діяльності для надання послуг з обов'язкового аудиту фінансової звітності призначається загальними зборами акціонерного товариства, загальними зборами учасників, засновником у недержавних унітарних підприємствах, органом управління за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики державних (комунальних) підприємств та господарських товариств, в яких державі належить 100% акцій (часток, паїв) статутного капіталу, іншим

вищим органом управління відповідно до законодавства та установчих документів[53].

На підприємствах, які становлять суспільний інтерес, проводять конкурс з відбору суб'єктів аудиторської діяльності, які можуть бути призначені для надання послуг з обов'язкового аудиту фінансової звітності цього підприємства

Якщо при виконанні завдання з обов'язкового аудиту фінансової звітності аудитором або ключовим партнером виявлено достатні підстави підозрювати, що є порушення, зокрема шахрайство щодо фінансової звітності підприємства, що становить суспільний інтерес, то він повинен повідомити про це орган управління підприємства та спонукати орган управління розслідувати таке питання та вжити необхідних заходів щодо усунення цих порушень і недопущення їх у майбутньому.

На основі вищевикладеного можна стверджувати, що законодавчі зміни щодо формування та подання фінансової звітності, обов'язковість проведення аудиторської перевірки фінансових звітів та оприлюднення її результатів сприятиме надходженню інвестицій, покращенню бізнес-клімату в країні та збільшенню податкових надходжень.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УМОВАХ ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН

2.1. Інформаційне забезпечення аудиту фінансових звітів

Фінансова звітність є важливим джерелом інформації для управління, аналізу та контролю. Ця обставина вимагає від аудитора критичної оцінки кожного окремого фінансового звіту з позицій змісту, формування та раціонального використання облікових даних. Вагомим і центральним фінансовим звітом економічного суб'єкта виступає Баланс, «Звіт про фінансовий стан». Формування Балансу є досить трудомістким процесом, що вимагає великого переліку облікових робіт. В його складі можна виділити дві складові: змістовну, що відображає фундаментальні концепції фінансового обліку та технологічну, яка включає методику складання балансу.

Змістовний аспект формування балансу відображений в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [54] та Положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку (далі П(С)БО) [18].

Перелік П(С)БО, які використовують при складанні балансу можна згрупувати у три групи (рис. 2.1):

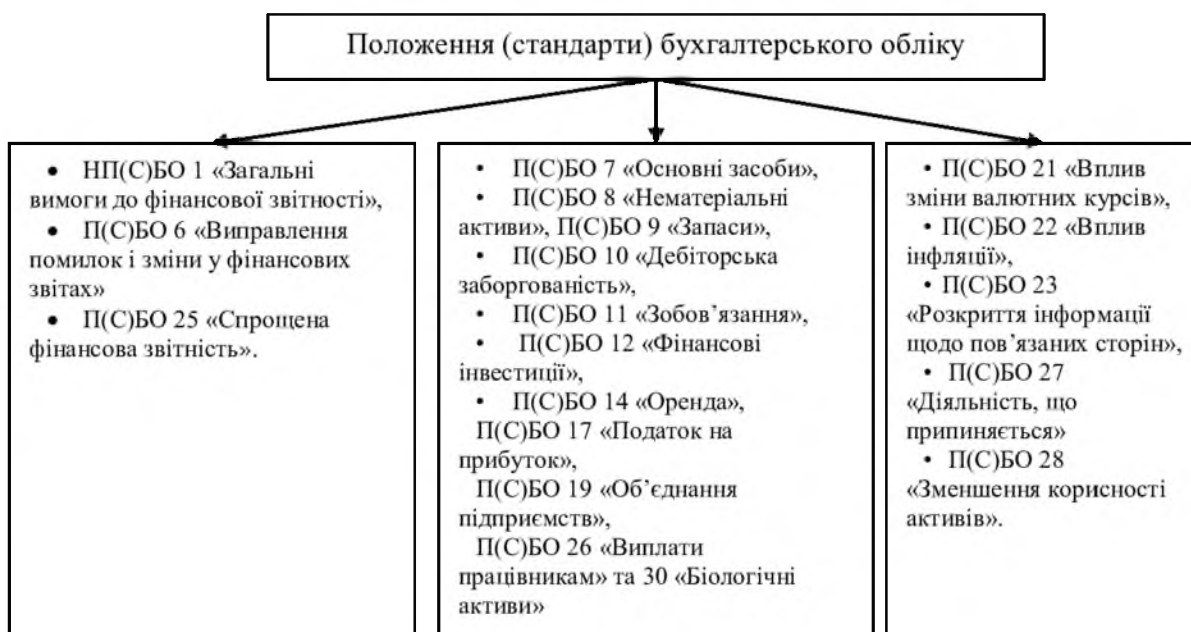

Рис. 2.1 П(С)БО, які використовують при складанні Балансу

- ті з них, які відображають загальні вимоги щодо форми та змісту балансу, порядку розкриття його елементів;
- ті з них, які відображають напрямки формування інформації з метою заповнення статей балансу, а також порядок визнання та оцінки активів, зобов'язань та власного капіталу підприємства на звітну дату;
- ті з них, які відображають методологічні засади щодо формування в обліку інформації, яка визначає оцінку і подання статей балансу.

Технологічну складову формування балансу можна представити як сукупність робіт, в результаті яких отримують вихідну інформацію у вигляді показників, які характеризують стан капіталу підприємства (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Етапи технологічної складової облікового процесу при формуванні балансу [18;84]

Методика формування балансу представлена у додатку (А).

Баланс складають на певну дату, а саме на останній календарний день звітного періоду. Статті активу об'єднані у 3 розділи, а пасиву – у 5. Показники активу формують на основі рахунків 1-го класу «Необоротні активи», 2-го класу «Запаси», 3-ого класу «Кошти, розрахунки та інші активи», а пасиву балансу – на підставі рахунків класів 4-го класу «Власний капітал та забезпечення зобов'язань», 5-го класу «Довгострокові зобов'язання», 6-го класу

«Поточні зобов'язання». Баланс складають шляхом перенесення сальдо рахунків цих класів на відповідні статті балансу, які, як правило, відповідають назвам тих рахунків, залишки за якими на них відображають.

У балансі відображено три елементи фінансової звітності: активи, власний капітал і зобов'язання.

Активи у балансі відображаються у порядку зростання ліквідності (від необоротних активів до грошових коштів). Пасив показує джерела формування активів і структурований за ознакою власності (від власного капіталу до поточних зобов'язань).

Власний капітал підприємства вноситься власниками підприємства в момент його створення, накопичується продовж всього строку існування у вигляді резервів, частини чистого прибутку, яка залишається після сплати податків, а також подарований капітал [49].

Різниця між активами підприємства і його зобов'язаннями дозволяє підрахувати величину власного капіталу. Ту частину активів, яка покрита власним капіталом називають чистими активами підприємства.

Позичений капітал використовується підприємством на умовах платності та повернення і характеризує його зобов'язання. Національні стандарти бухгалтерського обліку трактують зобов'язання, як заборгованість підприємства, що є результатом минулих подій і погашення якої, як очікується, зумовить зменшення активів підприємства, що є джерелом економічної вигоди.

Незважаючи на те, що баланс є основною звітною формою, йому притаманні певні обмеження, на які слід звернути увагу аудитору [29]. Розглянемо їх детальніше:

1. У балансі підприємства відображаються моментні залишки за активними і пасивними рахунками на початок і кінець звітного періоду. Це ускладнює оцінювання майна підприємства і джерел його формування протягом усього звітного періоду. Наприклад, наявність значного обсягу виробничих запасів на кінець року зовсім не свідчить про те, що така ситуація спостерігалася на підприємстві протягом усього року.

2. Інформація відображена у балансі дає уявлення користувачу яким є підприємство у даний момент, однак не дає можливості зрозуміти чим зумовлена така ситуація. Для з'ясування її причин необхідно вивчити фактори, які не відображаються у балансі (економічну, політичну ситуацію у країні і т.п);

3. Оцінити значення балансових показників на основі лише залишків неможливо, тому адекватна їх інтерпретація можлива за умови використання даних про обороти, тобто після зіставлення даних за статтями з відповідними оборотними сумами.

Варто виділити, ще одне обмеження характерне для показників балансу, а саме використання при його формуванні принципу фактичної (історичної собівартості), згідно з яким активи відображаються за цінами придбання. Інфляція пов'язана з ростом цін істотно спотворює результати діяльності підприємства та оцінку його активів. В цій ситуації підсумок балансу реально не відображає вартість майна, яке є у розпорядженні підприємства, а характеризує його облікову оцінку. Поточна ринкова вартість активів може бути зовсім іншою. Причому ріст терміну експлуатації та відображення в балансі даного активу збільшує різницю між його обліковою і поточною ціною.

Детальне розшифрування аудитором першого розділу пасиву балансу «Власний капітал» здійснюється з використанням однойменної форми публічної фінансової звітності, порядок формування якої регламентується НП(С)БО 1. На основі вказаної форми можна зробити висновки про тенденції змін, які відбулися у складі власного капіталу та встановити причини цих змін.

Звіт про власний капітал має вигляд шахової дошки, що передбачає розміщення по горизонталі складових власного капіталу, а по вертикалі – фактів господарської діяльності, які ведуть до їх зміни. У дужках відображають суми, які зменшують обсяг власного капіталу. Для формування Звіту необхідна інформація Балансу, Звіту про фінансові результати, а також дані аналітичного обліку. Правильно сформованим Звіт буде тоді, коли обсяг власного капіталу на кінець звітного періоду, як в цілому, так і за складовими елементами відповідатиме даним першого розділу пасиву Балансу.

Послідовність складання Звіту про власний капітал можна представити у розрізі наступних етапів (рис. 2.3).

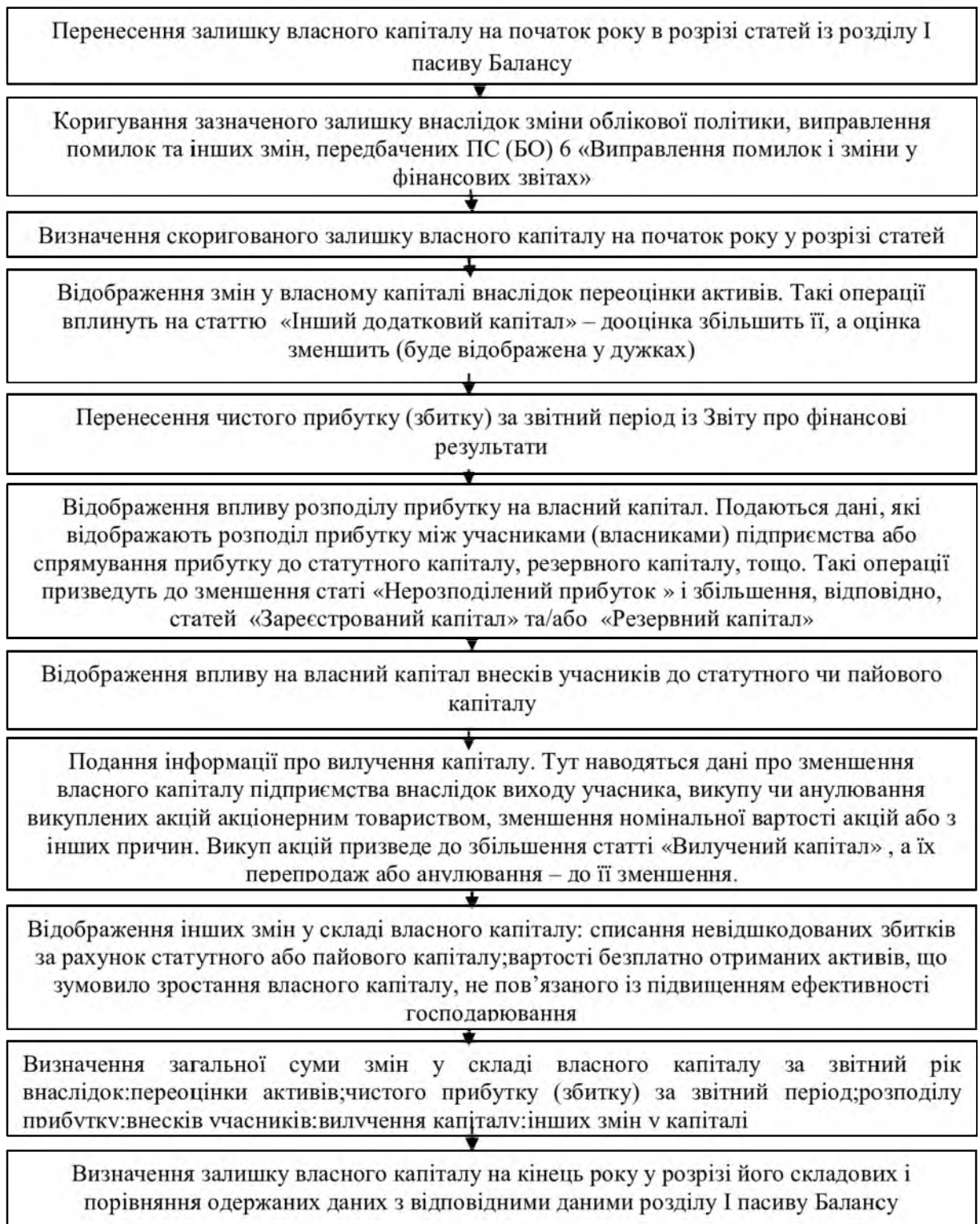

Рис. 2.3 Алгоритм складання Звіту про Власний капітал [85]

Розпочинають формування Звіту шляхом перенесення залишків за складовими власного капіталу із відповідної статті пасиву Балансу. У вертикальній частині Звіту, на перетині вертикальних рядків і горизонтальних граф зазначають суми, які спричиняють зміни його складу.

Якщо на підприємстві відбувалися зміни в обліковій політиці, або були виявлені помилки минулих років, то це зумовлює необхідність визначення скорегованої величини власного капіталу підприємства. Коригування, як правило, здійснюють через таку складову власного капіталу як нерозподілений прибуток.

Однією з причин зміни обсягу власного капіталу є результати переоцінки основних засобів, нематеріальних активів, незавершених капітальних інвестицій. Сума дооцінки збільшує обсяг власного капіталу, уцінка відповідно, його зменшує.

Зміна пропорцій розподілу чистого прибутку підприємства і обсяг його нерозподіленої частини зумовлює зміну власного капіталу. Якщо за звітний період підприємство отримало збиток, то його величина відображається у Звіті.

Виплата дивідендів здійснюється за рахунок чистого прибутку підприємства, однак за його відсутності може бути прийнято рішення такі виплати здійснювати за рахунок нерозподіленого прибутку чи частини резервного капіталу. Такі виплати ведуть до зменшення обсягу власного капіталу. В свою чергу, нерозподілений прибуток, внески учасників можуть спрямовуватися на збільшення зареєстрованого та резервного, додатково вкладеного капіталу і т.п. Це безумовно, веде до збільшення величини власного капіталу підприємства.

Зменшення обсягу власного капіталу може відбуватися за рахунок його вилучення через викуп акцій, їх анулювання чи зменшення номінальної вартості.

Інші зміни власного капіталу можуть відбуватися у зв'язку із зменшенням зареєстрованого капіталу, при списанні невідшкодованих збитків, при безкоштовному надходженні різних активів.

При визначенні загальних змін у власному капіталі за звітний період до його скоригованої величини на початок звітного періоду додають і віднімають річні обороти за всіма складовими. При правильно заповненому Звіті загальний підсумок по вертикалі за складовими власного капіталу повинен дорівнювати загальному підсумку по горизонталі.

Звіт про фінансові результати відображає інформацію про доходи, витрати, прибутки і збитки, інший сукупний дохід та сукупний дохід економічного суб'єкта за звітний період [22].

Даний звіт складається наростаючим підсумком з початку року (перший квартал, півроку, 9 місяців, і рік), при цьому для відображення окремих показників використовують інформацію, що зазначена на рахунках класів 7 «Доходи і результати діяльності» та 9 «Витрати діяльності». Для деталізації витрат за економічними елементами використовують дані про обороти на рахунках 8 класу «Витрати за елементами».

Методику формування цього звіту відображено у додатку (Б). Для розрахунку фінансового результату підприємства у Звіті зіставляють доходи і понесені для їх отримання витрати в розрізі основної, операційної та іншої діяльності. Кінцевим результатом діяльності підприємства є чистий прибуток або збиток.

При формуванні Звіту про фінансові результати керуються принципом нарахування і відповідності, згідно з яким при визначенні прибутку необхідно зіставити доходи і витрати, здійснені підприємством для їх отримання. Через це, у звіті про фінансові результати зазначають лише собівартість реалізованої у звітному періоді продукції (товарів, робіт, послуг) та одержаний від них чистий дохід. Витрати на придбання запасів, виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг, а також доведення до продажного стану товарів, що не були реалізовані у звітному періоді, у Звіті про фінансові результати не відображають. Отримані аванси за невідвантажені товари, невиконані роботи, ненадані послуги не визнаються доходами звітного періоду [85].

Звіт про фінансові результати містить чотири розділи: I-й «Фінансові результати»; II –й «Сукупний дохід»; III –й «Елементи операційних витрат», IV –й «Розрахунок показників прибутковості акцій».

У першому розділі показують інформацію про доходи, витрати підприємства та розраховують фінансовий результат (чистий прибуток або збиток). У другому розділі подають інформацію про сукупний дохід підприємства, що відображає зміни у власному капіталі протягом звітного періоду внаслідок господарських операцій та інших подій (за винятком змін капіталу за рахунок операцій з власниками). Третій розділ дозволяє деталізувати операційні витрати за економічними елементами. Заповнення цього розділу потребує ведення аналітичного обліку витрат операційної діяльності або застосовування у фінансовому обліку витратних рахунків восьмого та дев'ятого класів одночасно.

У IV-тому розділі, який заповнюють тільки акціонерні товариства передбачається розрахунок двох показників прибутковості: чистого прибутку, що припадає на одну просту акцію та скорегованого прибутку, що припадає на одну просту акцію. Такий розрахунок здійснюється у зв'язку з існуванням принципу превалювання сутності над формою і обачності. Адже в будь-який момент власники привілейованих акцій, облігацій на інших фінансових інструментів можуть конвертувати свої акції в прості. Цим підкреслюється тимчасовий характер різниці між ними. Згідно принципу обачності користувач повинен передбачає надання користувачам інформації про найменшу можливу суму прибутку, яка припадає на одну просту акцію.

Узагальнення інформації про фінансові результати підприємства здійснюється на рахунку синтетичного обліку 79 «Фінансові результати» [31]. Статті Звіту про фінансові результати майже повністю відповідають назві кореспондуючих рахунків обліку доходів і витрат (таблиця 2.1).

Зіставлення сукупних доходів і витрат підприємства дозволяє підрахувати кінцевий фінансовий результат — чистий прибуток або збиток, що знайде відображення у Звіті. Крім того, даний Звіт містить ще ряд проміжних

показників фінансових результатів: валовий прибуток (збиток), прибуток (збиток) від операційної діяльності, прибуток (збиток) до оподаткування.

Таблиця 2.1

Формування доходів і витрат у Звіті про фінансові результати [84]

Кореспондуючий рахунок обліку витрат (при закритті — кредит)		Рахунок 79 «Фінансові результати»		Кореспондуючий рахунок обліку доходів (при закритті — дебет)	
		Дебет	Кредит		
		(рядок розділу I звіту про фінансові результати)			
90	«Собівартість реалізації»	2050	2000	Чистий дохід від реалізації	70
92	«Адміністративні витрати»	2130	2120	«Інші операційні доходи»	71
93	«Витрати на збут»	2150	2200	«Дохід від участі в капіталі»	72
94	«Інші витрати операційної діяльності»	2180	2220	«Інші фінансові доходи»	73
95	«Фінансові витрати»	2250	2240	«Інші доходи»	74
96	«Втрати від участі в капіталі»	2255			
97	«Інші витрати»	2270			
98	«Податок на прибуток»	2300			

Ряд статей доходів і витрат, що відображені у Звіті про фінансові результати деталізуються у п'ятому розділі Приміток до фінансової звітності.

У III– му розділі Звіту про фінансові результати показують елементи операційних витрат, які понесло підприємство у процесі своєї операційної діяльності протягом звітного періоду. До цих витрат належать витрати на виробництво і збут, управління та інші операційні витрати. Це означає, що сума елементів операційних витрат (рядок 2550) має дорівнювати сумі показників собівартості реалізованої продукції, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат (рядки 2050 + 2130 + 2150 + 2180). Треба зазначити, що алгоритм виконується не завжди. Адже у розділі III форми 2 не береться до уваги внутрішній оборот, собівартість реалізованих товарів, запасів і собівартість реалізованої іноземної валюти [22;84].

Інформація щодо змін в складі грошових коштів підприємства за звітний період, а також напрямки їх надходження та витрачання відображаються у Звіті про рух грошових коштів, який на розсуд підприємства можна формувати як прямим, так і непрямим методами. Прямий метод складання Звіту спрямований на отримання даних, які формують як валовий (позитивний і негативний), так і

чистий грошовий потік підприємства у звітному періоді. Він відображає весь обсяг надходжень і видатків грошових засобів. Згідно з даним методом підприємство у Звіті розгорнуто відображає суми надходжень та видатків грошових коштів, що мали місце протягом звітного періоду внаслідок операційної, інвестиційної та фінансової його діяльності.

Дані про рух грошових коштів в розрізі видів діяльності визначаються прямою вибіркою даних з реєстрів фінансового обліку щодо дебетових або кредитових оборотів грошових коштів (рахунки 30 «Готівка» і 31 «Рахунки в банках») за звітний період у кореспонденції з рахунками обліку активів або зобов'язань (рахунки 14,15,18, 34- 37, 39, 41, 45 - 48, 50 - 53, 55, 60 - 69, 70, 71, 73 - 76).

Рядки розділу «Рух коштів у результаті операційної діяльності» заповнюються так [83]:

- Надходження коштів – це обороти за кредитом 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», 34 «Короткострокові векселі одержані, 48 «Цільове фінансування і цільові надходження», 64 «Розрахунки за податками й платежами», 71 «Інший операційний дохід».

Необхідно брати до уваги, що за окремими рахунками необхідна більша деталізація, яка в окремих випадках вимагає використання даних аналітичного обліку за видами цільового фінансування, за виділенням сум податку на додану вартість та інших податків і платежів, повернених з бюджету (із дебетових оборотів за субрахунками розрахунків з бюджетом з ПДВ та іншими обов'язковими платежами), за виділенням по дебету субрахунку 372 повернених підзвітних сум працівниками тощо.

- Витрачання коштів - це відповідні дебетові обороти за рахунками 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками», 66 «Розрахунки за виплатами працівникам», 65 «Розрахунки за страхуванням», 372 «Розрахунки з підзвітними особами», 64 «Розрахунки за податками і платежами», 68 «Розрахунки за іншими операціями».

При заповненні рядків розділу II «Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності» враховують, що [84]:

- надходження коштів — це обороти за кредитом відповідник субрахунків рахунків 74 «Інші доходи», 73 «Інші фінансові доходи», а також інші надходження від деривативів, цільового фінансування на капітальні інвестиції, повернення авансів, не пов'язаних з операційною діяльністю тощо;
- витрачання коштів — це відповідні обороти за дебетом рахунків 14 «Довгострокові фінансові інвестиції», 35 «Поточні фінансові інвестиції», 15 «Капітальні інвестиції» та інші платежі, до яких відносять аванси, не пов'язані з операційною діяльністю, виплати за деривативами, виплати заборгованості державі після викупу підприємства тощо.

У рядках розділу III «Рух коштів у результаті фінансової діяльності» відображають рух коштів, пов'язаний із фінансовою діяльністю, зі змінами в капіталі підприємства. Надходження коштів показується за дебетом рахунків 30 «Готівка» і 31 «Рахунки в банках» та рахунків 4, 5 та 6 класів, а серед платежів - витрачання коштів на викуп акцій, повернення частки учасникам, погашення зобов'язань з фінансової оренди тощо.

Визначення чистого руху грошових коштів від операційної діяльності непрямим методом здійснюється на основі коригування базового елементу розрахунку—прибутку від звичайної діяльності до оподаткування.

Після визначення надходжень і видатків за видами діяльності у Звіті визначають чистий рух коштів за звітний період та їх залишок на кінець року. Схема формування чистого руху грошових коштів підприємства подана на рис. 2.4.

Рис 2.4. Визначення чистого руху грошових коштів підприємства [58]

В кінці звіту визначають залишок грошових коштів підприємства на кінець звітного року. Для оцінки правильності складання звіту формують відповідну рівність, що відображена на рис.2.5.

$$\begin{array}{r}
 \boxed{\begin{array}{l} \text{Залишок коштів на кінець} \\ \text{року} \\ \text{(ряд.3415 ф.№3 = р яд.1165} \\ \text{гр.4 Ф№1)} \end{array}} = \boxed{\begin{array}{l} \text{Залишок коштів на} \\ \text{початок року} \\ \text{(ряд.3405 ф.№3 = Ряд.1165} \\ \text{гр.3 ф.№1)} \end{array}} + \boxed{\begin{array}{l} \text{Чистий рух} \\ \text{коштів за} \\ \text{звітний період} \\ \text{(ряд.3400 ф.№3)} \end{array}} + \\
 + \boxed{\begin{array}{l} \text{Вплив валютних курсів на} \\ \text{залишок коштів} \\ \text{К-т 714 "Дохід від операційної} \\ \text{курсової різниці";744 "Дохід від} \\ \text{неопераційної курсової різниці"} \\ \text{або Д-т 945 " Втрати від} \\ \text{операційної курсової різниці",} \\ \text{974"Втрати від не операційних} \\ \text{курсових різниць» (ряд.3410)} \end{array}}
 \end{array}$$

Рис. 2.5 Алгоритм розрахунку залишку грошових коштів на кінець звітного періоду згідно НП(С)БО 1 [60]

Методика формування Звіту про рух грошових коштів відображена в додатку В. Необхідно вказати, що контрольними рядками цього звіту є рядки 410 і 430, тобто залишок коштів відповідно на початок року та залишок коштів на кінець року.

2.2. Організаційні засади аудиту фінансової звітності підприємства

Під поняттям «організація» розуміють вид діяльності, який полягає в упорядкуванні окремих елементів системи з метою її налагодженого функціонування. Тому можна вважати, що організація - це прикладна діяльність спрямована на реалізацію поставлених завдань. Аудиторську діяльність можна розглядати як організований процес у розрізі наступних рівнів (рис 2.6)

Насамперед це організація діяльності аудиторської фірми. Визначення організаційних засад функціонування фірми, вибір її організаційної структури, підбір персоналу мають вирішальний характер і в майбутньому впливатимуть на результати та імідж її діяльності.

Рис. 2.6. Організація аудиторської діяльності [50]

Далі – це організація процесу проведення аудиту кожного окремого економічного суб'єкта. Такий процес може регламентуватись відповідними внутрішніми стандартами аудиторської фірми, але певною мірою залежатиме від обсягів та сфери діяльності підприємства, яке замовляє проведення аудиту. І на кінець це організація безпосередньо робочого місця аудитора (експерта-бухгалтера, стажера). Елементами організації на даному рівні вважають: наукові досягнення в науці і техніці, організацію процесу праці, забезпечення

сприятливих умов праці, нормування праці та ін. При цьому комп'ютеризація та модернізація технічних засобів, впровадження нових підходів до управління, прийняття рішень та удосконалення комунікацій має супроводжувати кожен із рівнів організації аудиторської діяльності.

Процес аудиту здійснюється за певною технологією, під якою розуміють науково організовану послідовність проведення аудиту за окремими стадіями.

Технологія аудиту складається з організаційної, підготовчої, методичної і результативної стадій.

Стадії процесу аудиту – це певний момент, період процесу здійснення аудиту, що має свої якісні особливості [50]. Стадії аудиту можуть включати ряд етапів (табл. 2.2)

Таблиця 2.2.

Технологія аудиту

<i>Стадії аудиту</i>	<i>Зміст етапу</i>
Організаційна	Вивчення аудитором змісту завдань (ініціативний аудит). Ознайомлення з діяльністю, засновницькими документами, організацією і станом бухгалтерського обліку, звітності і внутрішнього контролю суб'єкта господарювання. Укладання договору на проведення аудиту або надання послуг. Підбір нормативно-правових актів, які необхідно переглянути для проведення аудиту.
Підготовча	Формування аудиторської групи. Складання загального плану. Визначення прийомів та способів дослідження. Складання програми аудиту. Визначення рівня аудиторського ризику та сутєвості.
Методична	Вивчення об'єкта аудиту, обстеження, коригування програми аудиту (у розрізі методики, часу перевірки, виконавців тощо), перевірка, інвентаризація, тестування, опитування, дослідження правильності та повноти заповнення первинних документів, реєстрів обліку, головної книги, фінансової звітності та ін.
Результативна	Письмове оформлення думки про достовірність фінансової звітності замовника за результатами проведеного аудиту, погодження результатів аудиту із замовником, складання і підписання аудиторського звіту.

Важливим елементом у діяльності аудиторської фірми є планування. У ході перевірки аудитор повинен планувати свою роботу таким чином, щоб вона була проведена ефективно, якісно, на високому професійному рівні і в терміни, передбачені договором.

Загальне планування у практиці роботи аудиторської фірми поділяється на дві стадії. Перша стадія – попереднє (стратегічне) планування перевірки –

проводиться вивчення і опис діяльності підприємства, що перевіряється, і визначаються основні параметри майбутньої перевірки.

На другій стадії (оперативного планування) розробляється загальний план аудиту, що містить очікуваний обсяг, графіки і терміни проведення аудиту, а також програма аудиту, що визначає обсяг, види і послідовність здійснення аудиторських процедур, необхідних для формування аудиторською фірмою об'єктивної та обґрунтованої думки про фінансову звітність підприємства (додаток Г).

Виходячи зі змісту роботи, яку може виконувати аудиторська фірма, нами запропоновано три основні системи оперативного планування: загальна, індивідуальна та комплексна. Вибір системи оперативного планування залежить від типу послуг, які аудиторська фірма планує проводити згідно договору. Усі ці системи мають знайти своє відображення у програмі на проведення аудиту.

Індивідуальна система оперативного планування (рис. 2.7) використовується у тих випадках, коли аудиторська фірма надає послуги пов'язані з наданням відповідей на питання, що були обумовлені у договорі (ініціативний аудит).

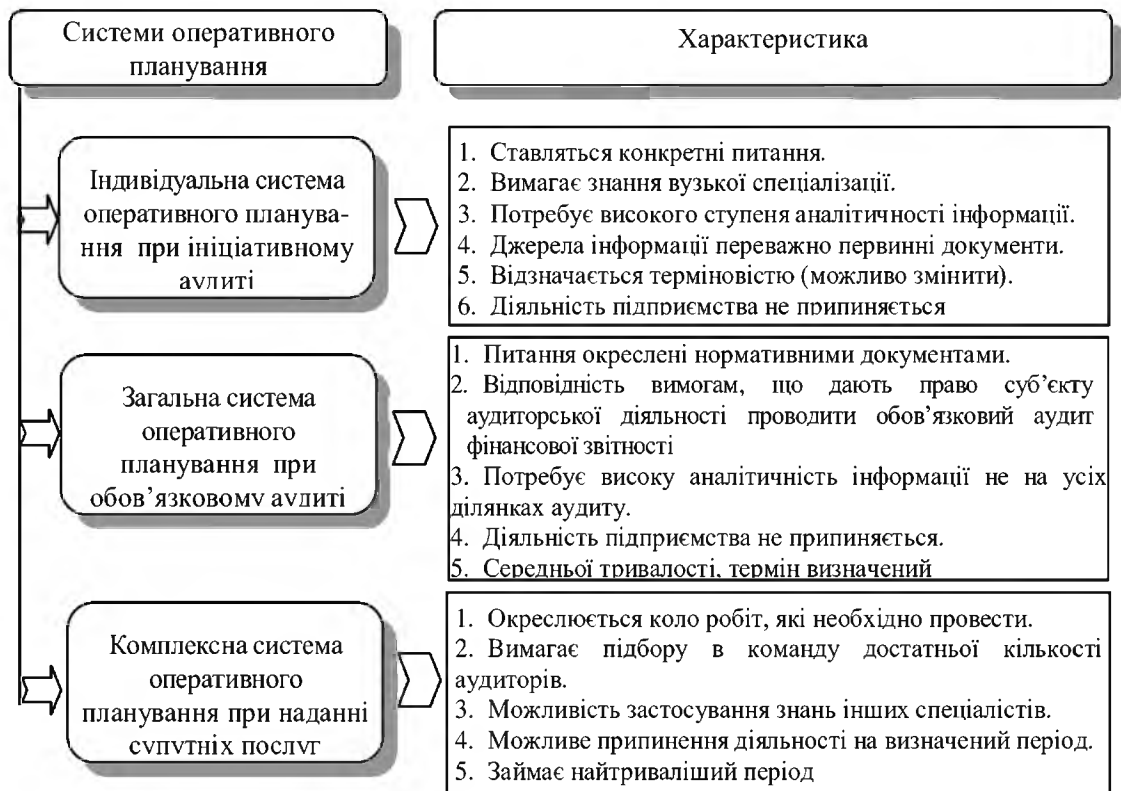

Рис. 2.7. Системи оперативного планування аудиту [39]

Комплексну систему оперативного планування слід використовувати тоді, коли у договорі на проведення аудиту мова йде про сукупність заходів спрямованих на створення, удосконалення та трансформацію (у електронну систему) системи обліку на підприємстві.

Загальна система оперативного планування використовується у тих випадках, коли аудиторська фірма здійснює обов'язковий аудит для визначення відповідності обліку та звітності нормативним вимогам.

Відповідно до МСА 300 «Планування» планування включає в себе опис попереднього етапу планування аудиту, формування принципів підготовки загального плану і програми аудиту, опис порядку підготовки і складання загального плану і програми аудиту[39].

В процесі планування аудиту підприємства аудитор може виконувати наступні види робіт:

- вивчає особливості діяльності підприємства і визначає проблеми, які можуть вплинути на роботу аудитора;
- вивчає результати попереднього аудиту;
- оцінює вплив будь-яких змін в законодавстві з бухгалтерського обліку на фінансову звітність підприємства;
- вивчає звіти керівництва чи проміжні звіти, підготовлені клієнтом, оскільки вони можуть вказати області, на які слід звернути особливу увагу;
- зустрічається з вищим керівництвом підприємства;
- розподіляє час на важливі етапи підготовки фінансової звітності, (наприклад, дату проведення інвентаризації, складання Головної книги тощо);
- визначає якість роботи персоналу підприємства щодо аналізу фінансових даних внутрішніх контролерів клієнта;
- визначає, чи існує необхідність в залученні експертів при проведенні аудиторської перевірки;
- визначає чисельність і ступінь кваліфікації аудиторів, необхідних на кожному етапі аудиторської перевірки;

- проводить консультації з членами аудиторської групи, обговорює з ними проблеми, які можна передбачити заздалегідь;
- готує програму аудиту та кошторис;
- інформує клієнта про очікувані строки візитів аудиторського персоналу та досягнуту згоду.

Даний перелік показує загальну сукупність робіт, які слід провести аудитору у процесі перевірки, що дозволить максимально скоротити час і застерегти від можливих непередбачуваних труднощів у роботі.

Окремі стадії процесу проведення аудиту не будуть відрізнятися між собою в залежності від того, яка форма фінансової звітності вивчається. При розгляді методичної стадії проведення аудиту відмітимо, що деякі автори, до створення методик аудиту виділяють чотири основні підходи: бухгалтерський, юридичний, спеціальний та галузевий [13].

Методику аудиту фінансової звітності доцільно розробляти, по-перше, на рівні окремих аудиторських фірм і, по-друге, залежно від галузі економічної діяльності підприємства.

Розробляючи методику аудиту фінансової звітності переслідують наступні цілі: підвищення якості аудиту, забезпечення результативності і оптимальності, повноти аудиту фінансових звітів, досягнення аудитором поставленої мети. Тобто аудитор повинен провести аудит у встановлені строки, перевірити фінансову звітність за формою, по суті, а також шляхом аналітичної перевірки, отримати в кінці перевірки результат, який він відобразить у аудиторському звіті, при цьому дотримуватись міжнародних стандартів аудиту для досягнення поставленої мети.

При аудиті фінансової звітності об'єкти аудиту визначаються циклами пов'язаних між собою операцій та групами, які відображають статті фінансових звітів. На нашу думку, при організації процесу проведення аудиту фінансової звітності перевірку потрібно організовувати за такими напрямками:

- перевірка організації і ведення бухгалтерського обліку на підприємстві;
- перевірка показників статей фінансових звітів.

Слід вказати, що фінансові звіти досліджується за допомогою комплексу способів і прийомів, які в сукупності формують методику аудиту фінансової звітності. Остання виступає частиною методики аудиту та частиною загального порядку проведення аудиту.

Беручи до уваги, що метод аудиту характеризує способи, підходи та прийоми вивчення і пізнання предмету аудиту, то до методичних прийомів аудиту фінансової звітності відносять прийоми документального та фактичного контролю, загальнонаукові та розрахунково-аналітичні методи (рис. 2.8).

Також на практиці у процесі встановлення якості інформації (перевірки за суттю) використовуються такий методичний прийом як підтвердження. За допомогою якого і підтверджується інформації про реальність залишків на рахунках обліку грошових коштів, рахунках розрахунків з бюджетом, дебіторської та кредиторської заборгованості. Даний прийом використовується в тому випадку, коли необхідно здійснити зустрічну перевірку документів та отримати достовірні дані щодо правдивості здійсненої операції.

Рис. 2.8. Типологія методичних прийомів аудиту фінансової звітності [46;50]

Зустрічна перевірка – це спосіб співставлення двох примірників одного й

того ж документу, які знаходяться на різних підприємствах або підрозділах одного підприємства, що підтверджує одну операцію.

Поряд з іншими в аудиті важливе значення мають такі загальнонаукові методи як індукція та дедукція.

Прикладом діалектично-дедуктивного методу дослідження можна назвати аудит як фінансової звітності, загалом, так і кожного звіту зокрема

Зазвичай, метод індукції використовується при дослідженні окремих нетипових операцій з підвищеним рівнем ризику, а також при застосуванні вибіркової перевірки господарських операцій.

МСА 330 «Аудиторські процедури відповідно до оцінених ризиків» передбачено, що залежно від призначення аудиторських процедур можуть застосовуватися наступні підходи: підхід по суті (процедури по суті) та комбінований підхід (тести контролю та процедури по суті) [39].

Процедури по суті використовуються для виявлення суттєвих викривлень на рівні тверджень і складаються з перевірки докладної інформації про класи операцій, залишки на рахунках та розкриття інформації, а також аналітичних процедур по суті. Аудиторські процедури по суті складаються з узгодження фінансових звітів з первинними обліковими записами та перевірки суттєвих проведень та інших коригувань, зроблених під час складання фінансових звітів.

Відповідно до вимог МСА 520 «Аналітичні процедури» аудитор у процесі перевірки повинен застосовувати процедури, що передбачають аналіз важливих фінансових показників та тенденцій на основі застосування різних методів, починаючи від порівняння і до складних аналітичних інструментів.

Тести контролю відповідно до Міжнародних стандартів аудиту застосовуються з метою оцінки ефективності функціонування системи контролю. Відповідаючи на оцінку ризиків, аудитор може здійснювати виконання тестів контролю одночасно з перевіркою докладної інформації про ту саму операцію.

При цьому МСА 330 «Аудиторські процедури відповідно до оцінених ризиків» передбачено застосування наступних типів аудиторських процедур: перевірка, спостереження, запит, підтвердження, перерахунок, повторне виконання

або аналітичні процедури. Вибір аудитором аудиторських процедур ґрунтується на оцінці ризику. Для перевірки арифметичної точності сум у первинних документах і облікових записах або проведення незалежних підрахунків застосовується обчислення. Спостереження (як і тести контролю) застосовується для отримання аудиторських доказів стосовно ефективності організації систем обліку та внутрішнього контролю, функціонування внутрішнього контролю протягом певного періоду [39].

Для висловлення думки аудитор повинен досконально вивчити ситуацію, здійснити документальні дослідження, поінформувати про їх результати керівництво чи власника підприємства, які є замовниками аудиту, з'ясувати факти, які привели до фальсифікації звітності.

Вагомими факторами, які можуть знижувати ефективність аудиту, є такі:

- обмеженість рамками досліджень;
- елемент суб'єктивності при прийнятті рішень аудитором;
- використання тестування, неможливість проведення суцільної перевірки, залежність думки аудитора від характеру, термінів, обсягу аудиторських процедур;
- об'єктивна складність бухгалтерського обліку;
- недосконалість систем бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю підприємства;
- використання аудитором джерел інформації, які можуть виявитись недостовірними;
- наявність особистої зацікавленості керівництва підприємства, що перевіряється, у викривленні (неповідомленні) необхідної для проведення аудиту інформації;
- наявність особливих обставин, в тому числі пов'язаних сторін.

Під час обов'язкового аудиту завданням аудитора (ключового партнера з аудиту) є підтвердження достовірності показників фінансової звітності, де матеріали інвентаризації виступають засобом забезпечення достовірності.

В цілому аудит фінансової звітності підприємства повинен включати перевірку правильності ведення бухгалтерського обліку та фактичне підтвердження

показників відображених у кожному окремому фінансовому звіті.

2.3. Методика аудиту фінансової звітності та напрямки її удосконалення

Мета аудиторської перевірки фінансової звітності полягає у наданні аудитору можливості виразити думку про те, що фінансові звіти складено у всіх суттєвих аспектах згідно вимог національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, міжнародних стандартів фінансової звітності або інших вимог. Необхідно вказати, що аудит фінансової звітності трактують також як і незалежну перевірку економічного суб'єкта з метою висловлення думки про її достовірність і відповідність порядку ведення бухгалтерського обліку чинному законодавству [38]. Тобто метою є незалежна експертиза для встановлення реальності та достовірності фінансової звітності, своєчасності та точності її показників.

До основних завдань аудиту фінансової звітності належать:

- 1) оцінка стану облікового процесу та внутрішнього контролю на підприємстві замовника аудиту;
- 2) дослідження стану збереження і використання активів та стану зобов'язань;
- 3) оцінка достовірності показників фінансової звітності і перевірка їх тотожності даним Головної книги;
- 4) інспектування достовірності облікового процесу і як наслідок показників фінансової звітності;
- 5) перевірка взаємоузгодженості показників різних форм фінансової звітності;
- 6) аналіз облікової політики клієнта та оцінка змін, які відбулися протягом звітного періоду і як вони вплинули на показники фінансової звітності;
- 7) перевірка консолідації фінансової звітності;

8) виявлення помилок у фінансовій звітності минулих років та перевірка її коригування.

Аудит фінансової звітності починається з того, що між суб'єктом господарювання (власником підприємства) і аудиторською фірмою укладається угода та обговорюється формат майбутньої перевірки. Далі відбувається знайомство уповноважених осіб з підприємством та визначаються основні напрямки перевірки.

Аудитор самостійно визначає порядок проведення перевірки фінансової звітності та самостійно планує свою роботу, послідовність дій, виходячи з особливостей діяльності клієнта й умов укладеного договору. Однак, аудит фінансової звітності незалежно від суб'єктивних факторів здійснюється у певній послідовності (рис. 2.10) [13;88].

Важливим аспектом аудиторської перевірки є насамперед ознайомлення із суб'єктом перевірки, оскільки певні особливості діяльності підприємства-клієнта безпосередньо впливають на кількісні та якісні параметри його фінансової звітності. Наприклад, при розгляді організаційної структури господарювання аудитор має можливість встановити, чи буде фінансова звітність зведеною, консолідованою або ж звітністю загального призначення.

Оцінивши основні характеристики фінансової звітності, відповідно до нормативно-законодавчої бази, що її регламентує, аудитор зосереджує свою увагу на отриманні достатньої кількості необхідних аудиторських доказів. Згідно з МСА 500 «Поняття й види аудиторських доказів», передумовами підготовки достовірних фінансових звітів є охоплення наступних аспектів, а саме:

- виникнення – відображені в обліку господарські операції і події фактично мали місце і відносилися до діяльності підприємства;
- повноти – усі господарські операції та події, які повинні бути відображені в обліку, були відображені;

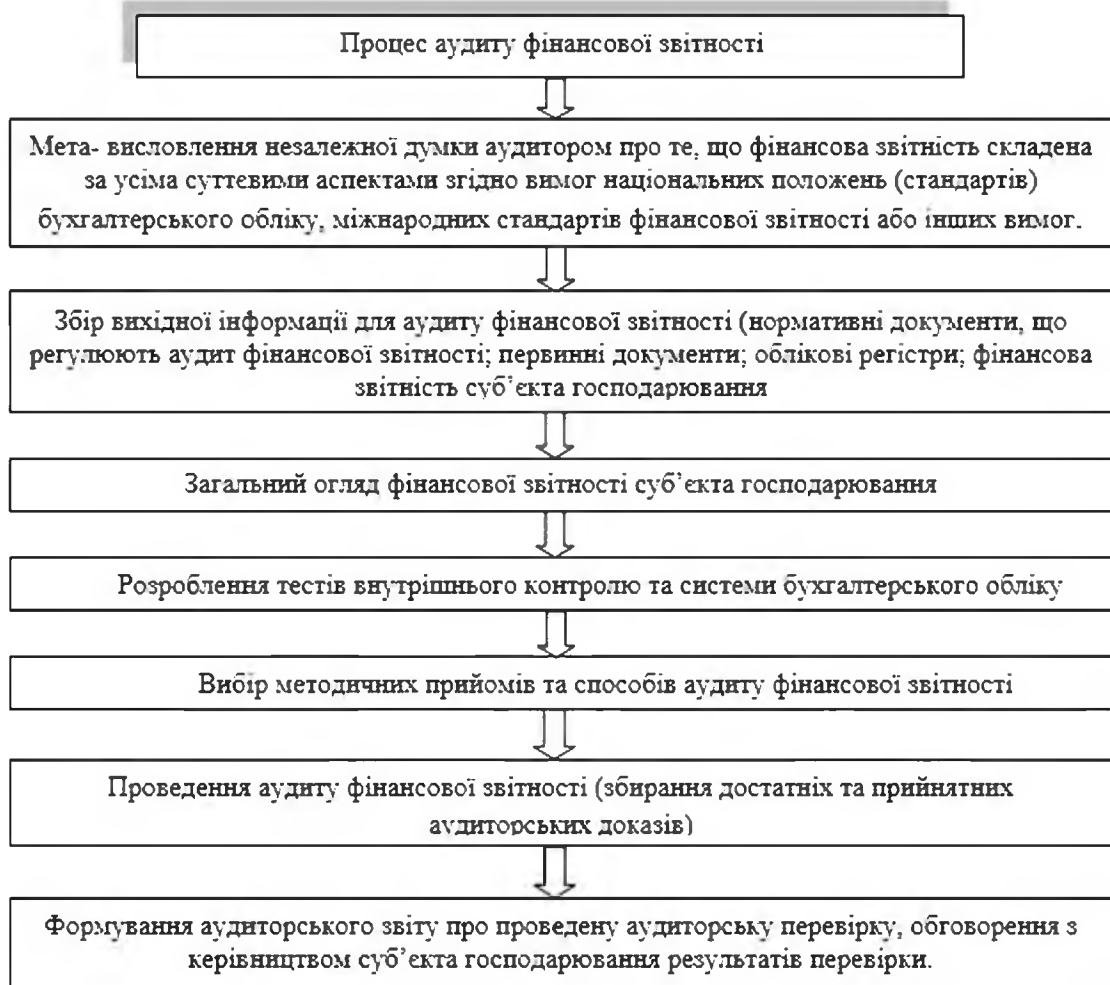

Рис. 2.10. Алгоритм проведення аудиту фінансової звітності з урахуванням законодавчих змін[13;88].

- точності – суми та інші дані, які стосуються відображених в обліку господарських операцій і подій, були відображені належним чином;
- віднесення до відповідного періоду – господарські операції та події були відображені у відповідному обліковому періоді;
- класифікації – господарські операції та події були відображені на відповідних рахунках бухгалтерського обліку;
- існування – відображені в обліку активи, зобов'язання і капітал фактично існують;
- прав і обов'язків – підтвердження приналежності активів і зобов'язань суб'єктові на певну дату;

- оцінки і розподілу – активи, зобов'язання і капітал, включені у фінансову звітність у відповідних сумах, і будь-які підсумовуючі оцінки та коригування з розподілу вартості відображені правильно [39].

Відносно подання та розкриття інформації:

-виникнення, права і зобов'язання – відображені у звітності події, господарські операції та інші факти фактично мали місце і відносяться до діяльності аудиторської фірми чи приватно практикуючого аудитора;

-повноти – усі події та факти, які повинні бути включені у фінансову звітність, були в неї включені;

-класифікації і зрозумілості – фінансова інформація представлена і описана правильно, факти та події розкриваються та відображаються в ній у зрозумілій формі;

-точності і оцінки – фінансова та інша інформація розкрита достовірно [39].

Для того, щоб аудитор підтвердив дотримання підприємством умов підготовки фінансової звітності йому слід зосередити зусилля на:

✓ виявленні фінансово-господарських операцій та подій, що мали місце протягом звітного періоду, групуванні їх за змістом;

✓ визначенні кола рахунків бухгалтерського обліку, на яких відображалися операції та події, сальдо цих рахунків у фінансовій звітності на кінець звітного періоду.

✓ вивченні обсягу і змісту інформації, що подається до розкриття.

Для виконання намічених дій доцільно розукрупнювати інформацію фінансової звітності таким чином, щоб аудиторські докази логічно і повно відображали всі процедури аудиту, які є основою методики аудиту фінансової звітності (таблиця 2.3) [2;13].

Необхідно зазначити, що деякі науковці, зокрема Рудницький В.С., вказує на важливість використання тестів у процесі аудиторської перевірки фінансової звітності [70]. Вчений пропонує використовувати незалежні тести і тести внутрішнього контролю. Незалежні тести не вимагають погодження з клієнтом.

Процедури аудиту фінансової звітності [2;13].

Фінансові звіти	Мета аудиту	Процедури аудиту фінансової звітності	Можливі помилки
Баланс – дозволяє отримати наочну і неупереджену уяву про майновий і фінансовий стан підприємства в грошовій оцінці на визначену дату	висловлення неупередженої думки про фінансовий стан підприємства-клієнта на звітну дату	1) перевірка реальності існування активів, зобов'язань та права власності на них; 2) перевірка правильності визнання та оцінки активів, зобов'язань і власного капіталу; 3) оцінка стану збереження та ефективності використання активів; 4) інспекція правильності документального оформлення та відображення в обліку операцій щодо активів, зобов'язань і власного капіталу клієнта; 5) перевірка правильності нарахування амортизації на об'єкти необоротних активів; 6) перевірка своєчасності проведення інвентаризації активів та зобов'язань та правильності відображення інвентаризаційних різниць; 7) перевірка достовірності відображення інформації щодо активів, зобов'язань та власного капіталу у балансі клієнта.	1) порушення правил розрахунків готівкою; 2) наявність фіктивних документів; 3) проведення неправомірних бухгалтерських записів; 4) заниження (завищення) оцінки активів, власного капіталу та зобов'язань; 5) необгрунтоване списання активів та зобов'язань; 6) наявність прихованих нестач, крадіжок активів; 7) необгрунтовані виправлення в облікових регістрах за минулі періоди.
Звіт про фінансові результати - надає інформацію про результати діяльності підприємства за відповідний період часу та є основою, прогнозу його майбутнього	висловлення думки щодо достовірності інформації про доходи, витрати, прибутки та збитки діяльності підприємства і відображення її у звіті про фінансові результати	1) інспекція обсягів реалізації активів та визнання доходів і витрат звітного періоду; 2) перевірка правильності класифікації та оцінки доходів, витрат і фінансових результатів в розрізі видів діяльності клієнта; 3) перевірка правомірності відображення в системі рахунків обліку доходів та витрат; 4) порядок їх відображення у звіті про фінансові результати; 5) аналіз структури доходів та витрат з метою визначення ефективності діяльності клієнта; 6) виявлення фактів надзвичайних доходів та витрат та перевірка правильності їх обліку; 7) контроль за правильністю визначення та відображення у звіті про фінансові результати податку на прибуток.	1) реалізація активів за цінами, що не відповідають ринковим; 2) необгрунтоване заниження (завищення) доходів чи витрат; 3) включення до складу доходів (витрат) майбутніх періодів доходів чи витрат діяльності звітного періоду; 4) некоректна кореспонденція рахунків з обліку доходів і витрат; 5) недостовірне визначення фінансових результатів і невірне складання звіту.
Звіт про рух грошових коштів - надає можливість оцінити здатність підприємства генерувати майбутні грошові потоки, робити висновки щодо спроможності підприємства погашати свої зобов'язання	перевірка інформації про зміни, що відбулися в грошових коштах підприємства за звітний період та методика відображення її у звіті про рух грошових коштів	1) оцінка правильності і доцільності класифікації грошових потоків в розрізі операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства-клієнта; 2) інспекція господарських операцій клієнта стосовно того, чи не включено до складу операцій, що пов'язані із внутрішніми змінами у складі грошових коштів та негрошові операції (наприклад, операції з отримання активів на умовах фінансової оренди, бартерні операції, придбання активів шляхом емісії акцій, придбання активів за рахунок позики тощо); 3) перевірка правильності визначення чистого руху грошових коштів у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності; 4) оцінка правильності підрахунку показника чистого руху грошових коштів за звітний рік; 5) аналіз руху грошових потоків за період та визначення динаміки і тенденції отримання грошових коштів у майбутньому.	1) неправильне відображення інформації в звіті, внаслідок недостовірності даних балансу, звіту про фінансові результати та даних бухгалтерського обліку; 2) невірна класифікація грошових коштів від видів діяльності; 3) включення до звіту про рух грошових коштів негрошових операцій; 4) помилки, що виникають при арифметичних підрахунках; 5) помилки, недоліки та інші перекручення інформації (наприклад, шахрайство) у формах фінансової звітності, в т.ч. і в даному звіті.
Звіт про власний капітал	перевірка реальності інформації про зміни у складі власного капіталу клієнта протягом періоду та перевірка звіту	1) перевірка законності оформлення установчих документів для здійснення підприємницької діяльності; 2) перевірка чи види діяльності клієнта відповідають статутним вимогам; 3) оцінка правомірності та законності внесення учасниками внесків до капіталу; 4) інспектування законності і своєчасності внесення змін в засновницькі документи та перевірка відображення таких змін в системі рахунків обліку; 5) контроль за правомірністю розподілу прибутку; 6) перевірка достовірності звіту про власний капітал.	1) здійснення діяльності без відповідних дозволів; 2) несвоєчасне внесення змін у реєстр акціонерів; 3) несвоєчасне внесення вкладів засновниками до капіталу підприємства або внесення активів, що непридатні до використання чи не мають практичної цінності для підприємства

Аудитор планує і виконує їх самостійно і, відповідно, отримує необхідні докази щодо конкретних об'єктів перевірки. Незалежні тести майже завжди є тестами на суттєвість, які в свою чергу поділяються на тести господарських операцій і тести залишків на рахунках або тести елементів сальдо[70].

Тести внутрішнього контролю за призначенням відрізняються від незалежних тестів, оскільки мають на меті досягти впевненості у своїй ефективності та здатності своєчасно виявляти помилки.

Якщо внутрішній контроль визнано надійним, аудитори можуть значно скоротити незалежні тести або навіть відмовитися від деяких з них.

На практиці застосовують тести інформаційних систем для отримання підтверджень ефективності контрольних процедур за умов автоматизованої обробки даних. Тому під час аудиту фінансової звітності тестуються бухгалтерські інформаційні системи.

Визначення достовірності фінансової звітності ґрунтується на підтвердженні попередньо здійсненої оцінки про достовірність відображення у системі рахунків бухгалтерського обліку та звітності інформації про активи, зобов'язання, власний капітал, а також про доходи, витрати і фінансові результати господарюючого суб'єкта.

Під час висловлення думки про достовірність фінансової звітності аудитор повинен бути достатньо впевненим, що вона не містить істотних викривлень і помилок.

Разом з тим аудитору не варто забувати про те, що у зв'язку із застосуванням аудиторської вибірки з'являється вагомий ризик того, що навіть істотні помилки він може не виявити.

До випадків, які можуть підвищити ступінь шахрайства та фальсифікації облікових і звітних даних, можна зарахувати такі: наявність нетипових господарських операцій для підприємства, що перевіряється (особливо, якщо вони виникають по закінченні звітного періоду); застосування «складних» операцій чи методів бухгалтерського обліку; наявність операцій із пов'язаними

сторонами; неадекватні облікові записи; закупівля чи продаж товарно-матеріальних цінностей за цінами, які істотно відрізняються від ринкових[23].

Результати аудиторської перевірки у формі аудиторського звіту мають бути доведені до суб'єкта господарювання та обговорені з ним. До прикладу аудиторською фірмою «Західаудит» проводився аудит фінансової звітності приватного акціонерного товариства «ТерА» за минулий рік у процесі якого не були виявлені факти, які б вказували на те, що фінансова звітність товариства складена на підставі недостовірних та неповних даних про його фінансово-господарську діяльність. Під час аудиту аудиторами не були виявлені факти порушення Товариством норм чинного законодавства в процесі здійснення фінансово-господарської діяльності, а також встановленого порядку ведення бухгалтерського обліку та подання фінансової звітності, відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності. В аудиторському звіті думка аудитора безумовно-позитивна.

Замовникам аудиту варто враховувати, що аудиторський звіт дозволяє встановити достовірність стану бухгалтерського обліку і звітності, разом з тим він не може бути гарантією майбутньої життєдіяльності суб'єкта господарювання.

Вивчення літератури та аудиторської практики перевірки достовірності фінансових звітів економічних суб'єктів дозволило виокремити наступні недоліки аудиту фінансової звітності[1;19;45]:

- необхідність перевірки великого обсягу інформації підприємства при умові й нестабільності нормативно-правової бази стосовно вітчизняної аудиторської діяльності;
- відсутність уніфікованих і стандартизованих форм робочих документів аудитора;
- низький рівень автоматизації аудиту достовірності фінансової звітності;
- недостатній рівень обізнаності аудитора щодо особливостей діяльності підприємства, що перевіряється;
- використання стандартних методів аудиту щодо об'єкта перевірки.

При цьому основними заходами з удосконалення процесу аудиторської перевірки показників фінансової звітності, що допоможе аудиторам якісно провадити діяльність називають:

- створення ефективної системи контролю якості аудиторських послуг;
- забезпечення належного нормативно-правового супроводу складання фінансової звітності та здійснення аудиторської діяльності в Україні відповідно до міжнародних стандартів;
- розробку необхідних аудиторських робочих документів, а також запровадження порядку реалізації результатів аудиту на підставі внутрішніх стандартів аудиту;
- підвищення рівня поінформованості керівництва підприємства щодо аудиторських перевірок;
- повторну перевірку процесів діяльності, які не підтверджені позитивним висновком аудитора [71].

Слід вказати, що європейський напрям розвитку України, необхідність залучення іноземних інвестицій у вітчизняну економіку актуалізують проблему довіри зовнішніх інвесторів до інформації фінансової звітності суб'єктів господарювання та гарантій безперервності і беззбитковості їх функціонування. Таку довіру може забезпечити якісний аудит фінансової звітності, який проявляється через відповідність аудиторського звіту дійсному стану справ підприємства-об'єкта аудиту.

На думку професора В.П. Бондар якість надання аудиторських послуг забезпечує саме стандартизація процесу аудиту фінансової звітності та висока відповідальність аудитора перед його замовниками [6]. Стандартизація аудиту фінансової звітності має відбуватися на основі розробки та впровадження внутрішньофірмових стандартів, серед яких стандарт «Робоча документація». Робочі документи мають складатися на всіх етапах аудиту фінансової звітності.

Так, для формування думки аудитора та забезпечення зіставності інформації у фінансових звітах науковцем запропоновано форму робочого документу «Перехресний контроль» (таблиця 2.4)

Робочий документ «Перехресний контроль» [6].

Виконавець		Назва аудиторської фірми	
Замовник	Найменування компанії	Виконавець Дата	П. І. Б
Період, що закінчився	31.12.2018	Перевірено	П. І. Б контролера з якості
Перехресний контроль, робочий документ 210			
<i>Ціль: Впевнитися, що фінансова звітність була перевірена з метою підтвердження її достовірності</i>			
№	Питання	Так / Ні	Підстава
1.	ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ		
а)	Чи представлена звітність відповідно до зразків, передбачених МСФЗ	Так	Фінансова звітність за 2018 р. представлена відповідно до зразків, передбачених МСФЗ
б)	Чи правильний зміст	Так	Зміст правильний
в)	Чи були разом по сторінках і по рядках перевірені, зокрема, порівняльні дані	Так	Були разом по сторінках та по рядках перевірені, зокрема, порівняльні дані
г)	Чи коректно відображені у фінансовій звітності дані бухгалтерського обліку	Так	Дані бухгалтерського обліку коректно відображені у фінансовій звітності
д)	Чи узгоджується з фінансовими звітами інформація, відображена у звіті директора (дивіденди, прибутки, акції випущені тощо)?	Так	Примітки до фінансової звітності
е)	Чи коректно представлені посилання на примітки в Балансі (Звіті про фінансовий стан), Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід), Звіті про рух грошових коштів)?	Так	Посилання є коректними
2.	АУДИТОРСЬКИЙ ЗВІТ		
а)	Чи відповідає Аудиторський звіт затвердженому формату	Так	Аудиторський звіт відповідає затвердженому формату
б)	Якщо прийнятно оцінку щодо безперервності діяльності, чи застосовані застереження або пояснювальні параграфи ?	Так	Проведено процедури оцінки безперервності діяльності
3.	БАЛАНС (ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН) ТА ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ (ЗВІТ ПРО СУКУПНИЙ ДОХІД)	х	Перевірені групою із завдання
а)	Чи дорівнює підсумкова сума активів підсумковій сумі капіталу і зобов'язань?	Так	Арифметична перевірка
б)	Чи узгоджуються дані Балансу (Звіту про фінансовий стан) та Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) з відповідними примітками до фінансової звітності?	Так	Дані балансу (звіт про фінансовий стан) за 2018 р. та звіту про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) узгоджуються з відповідними примітками до фінансової звітності
4	ЗВІТ ПРО ЗМІНИ У ВЛАСНОМУ КАПІТАЛІ	х	Перевірені групою із завдання
а)	Чи правильно перенесено початкове сальдо з минулого року?	Так	Початкове сальдо на 31.12.2017 р. перенесено правильно
б)	Чи відповідає рух в колонці акціонерний капітал примітці по акціонерному капіталу?	Так	Статутний капітал тис. грн (дані ф. 1) відповідає руху у звіті про власний капітал (ф 4)
в)	Чи узгоджується рух в колонці приросту вартості майна від переоцінки з відповідною приміткою щодо переоцінки ?	Так	Дооцінки не проводилися
г)	Чи відповідає прибуток (збиток), наведений у колонці нерозподіленого прибутку, сумі у Звіті про фінансові результати ?	Так	Відповідає, прибуток у сумі ... тис. грн (накопичений прибуток ... тис грн)
д)	Чи відповідають кінцеві залишки залишкам в Балансі (Звіті про фінансовий стан) та відповідних примітках?	Так	Кінцеві залишки відповідають залишкам у балансі
5.	ЗВІТ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ	х	Перевірені групою із завдання
а)	Чи коректно була розрахована звірка прибутку до оподаткування та грошових потоків, отриманих від видів діяльності ?	Не актуально	Збирання достатніх і прийнятних аудиторських доказів
б.	Чи узгоджуються грошові кошти та їх еквіваленти з відповідною приміткою?	Так	Збирання достатніх і прийнятних аудиторських доказів
Виконав (аудитор)		П. І. Б.	Дата
Перевіряв (контролер якості)		П. І. Б.	
Схвалено (партнер)		П. І. Б.	

Саме за допомогою перехресного контролю робочих документів аудитор має змогу документально підтвердити той факт, що під час аудиторської перевірки були зібрані достатні та прийнятні докази для формування аудиторської думки .

На основі узагальнення практичного аудиторського досвіду професор Бондар В. П. вказує на важливість застосування аудиторськими фірмами стандартизованих робочих документів, що сприятиме:

- дотримунню вимог діючих стандартів аудиту;
- зменшенню трудомісткості аудиторських перевірок;
- розширенню залучення до перевірок асистентів аудиторів;
- удосконаленню організації процесу аудиту;
- збільшенню обсягу робіт, що виконуються;
- удосконаленню організаційної структури фірми;
- підвищенню якості послуг, що надаються фірмою .

Внутрішній контроль за допомогою стандартизації діяльності аудиторської фірми є дієвим інструментом підвищення якості аудиту фінансової звітності та рівня довіри до фінансової інформації, що підлягає аудиту.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Аналіз абсолютних та відносних показників фінансової стійкості

Аналіз показників фінансового стану та його стійкості є важливим етапом оцінки економічного благополуччя підприємства, відображає результативність його функціонування за поточною, інвестиційною та фінансовою діяльністю, містить необхідну інформацію для інвесторів, а також характеризує спроможність підприємства відповідати за зобов'язаннями та нарощувати свій економічний потенціал.

Фінансовий стан суб'єкта господарювання насамперед характеризується стійкістю та платоспроможністю. Під платоспроможністю розуміють здатність підприємства своєчасно та в повному обсязі відповідати за своїми зобов'язаннями [73].

Під фінансовою стійкістю розуміють його платоспроможність в часі з дотриманням умови фінансової рівноваги між власним і позиченим капіталом.

Фінансова рівновага передбачає таке співвідношення власних і позичених коштів підприємства, при якому за рахунок власних повністю покриваються минулі та теперішні борги.

Якщо врахувати, що власний та позичений капітал проходить стадії утворення, розподілу та використання, а їх кінцевий обсяг йде на поповнення майна, то аналіз фінансової стійкості на кожній з вказаних стадій дає можливість встановити умови зміцнення чи втрати фінансової рівноваги.

Для визначення рівня фінансової стійкості підприємства необхідний аналіз[76]:

- складу і розміщення активів і пасивів суб'єкта господарювання;
- наявності власного оборотного капіталу;
- складу та якості поточних зобов'язань;
- наявності і структури оборотних активів;
- структури та динаміки дебіторської заборгованості;

- рівня платоспроможності.

Фінансову ситуацію на підприємстві можна охарактеризувати наступними типами фінансової стійкості[72]:

Перший тип фінансової стійкості має назву «абсолютна фінансова стійкість». Суб'єкт господарювання при формуванні своїх запасів не залежить від зовнішніх кредиторів, а повністю формує їх за рахунок власного оборотного капіталу. Дана ситуація зустрічається досить рідко і при цьому її не розглядають як ідеальну, бо вона може означати не бажання, не вміння керівництва компанії використовувати зовнішні джерела фінансування основної діяльності.

Другий тип - «нормальна фінансова стійкість». Суб'єкт господарювання за цієї ситуації використовує для покриття запасів крім власного оборотного капіталу також і позичені джерела фінансування. При цьому величина запасів є більшою за власний оборотний капітал, але меншою за всі джерела їх формування. Вказаний тип фінансування матеріальних оборотних активів є «нормальним» з точки зору фінансового управління. Такий тип фінансової стійкості є найбільш прийнятним для підприємства.

Третій тип під назвою «нестійкий фінансовий стан» характеризує порушення платоспроможності, але за якого є можливість відновити рівновагу шляхом поповнення джерел власних коштів, зменшення обсягу засобів у розрахунках, прискорення швидкості обороту запасів.

Фінансова нестійкість вважається припустимою, якщо обсяг залучених для формування матеріальних оборотних активів так званих «нормальних» джерел фінансування не перевищує сумарної вартості сировини, матеріалів і готової продукції.

Четвертий тип – «кризовий фінансовий стан». Суб'єкт господарювання знаходиться на межі банкрутства, тому що грошові кошти та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції, засоби у розрахунках не покривають навіть його кредиторської заборгованості та прострочених позик.

Кожен з названих типів фінансової стійкості характеризується сукупністю показників, на основі яких можна дати всесторонню характеристику фінансового стану підприємства. До них відносять:

- Коефіцієнт забезпеченості запасів джерелами фінансування;
- Надлишок(нестача) коштів для формування запасів;
- Запас стійкості фінансового стану;
- Надлишок (нестача) джерел фінансування на 1 грн запасів.

До абсолютних показників фінансової стійкості відносять показники, що характеризують забезпеченість запасів джерелами їх формування.

Для оцінки обсягу запасів використовують інформацію відображену у II розділі активу балансу. Для характеристики джерел фінансування запасів визначають три основні показники:

1. Наявність власного оборотного капіталу (ВОК), як різницю між оборотними активами (ОБА - II розділ активу балансу) та поточними зобов'язаннями і забезпеченнями (ПЗ - III розділ пасиву балансу).

$$\text{ВОК} = \text{ОБА} - \text{ПЗ} \quad (3.1)$$

Цей показник характеризує чистий оборотний капітал. Його збільшення порівняно з попереднім роком свідчить про подальший розвиток діяльності підприємства.

2. Наявність власних і позичених джерел формування запасів (ВП), визначається шляхом збільшення попереднього показника на суму кредитів банку, які використовуються для покриття запасів (ККБ).

$$\text{ВП} = \text{ВОК} + \text{ККБ} \quad (3.2)$$

3. Загальна величина основних джерел формування запасів (ОД), визначається шляхом збільшення попереднього показника на суму кредиторської заборгованості суб'єкта господарювання (КЗ):

$$\text{ОД} = \text{ВП} + \text{КЗ} \quad (3.3)$$

Трьом показникам наявності джерел формування запасів відповідають три показники забезпеченості запасів джерелами їх формування:

1. Надлишок (+) або нестача (-) власного оборотного капіталу для формування запасів (Фвок):

$$\text{Фвок} = \text{ВОК} - \text{З, де З - запаси.} \quad (3.4)$$

2. Надлишок (+) або нестача (-) власних і позичених джерел для формування запасів (Фвп):

$$\text{Фвп} = \text{ВП} - \text{З}; \quad (3.5)$$

3. Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини основних «нормальних» джерел формування запасів (Фод):

$$\text{Фод} = \text{ОД} - \text{З}; \quad (3.6)$$

Для зручності визначення типу фінансової стійкості представимо розраховані показники на основі фінансової звітності ПрАТ «ТерА» у таблиці 3.1.

Враховуючи абсолютні показники фінансової стійкості, розраховані у таблиці 3.1., можна стверджувати, що у 2018 році фінансовий стан акціонерного характеризується появою негативних тенденцій. Слід звернути увагу на те, що у товариства відсутній власний оборотний капітал для формування запасів, його просто немає. Якщо у 2017 році власний оборотний капітал становив 2700,5 тис.грн., то у 2018 році цей показник має від'ємне значення (-1277) тис. грн.

Відсутність власного оборотного капіталу свідчить про те, що всі оборотні активи товариства сформовані за рахунок позичених джерел. Оскільки, показник має від'ємне значення, то можна стверджувати, що частина необоротних активів ПрАТ «ТерА» також сформована за рахунок позиченого капіталу.

Як і минулому так і звітному періодах «нормальні» джерела фінансування все-таки перевищували обсяг матеріальних оборотних активів товариства і їх надлишок становив у звітному році 2267,5 тис грн., що на 7,06% менше попереднього року.

У свою чергу, надлишок вказаних джерел фінансування на одну гривню запасів у 2018 році сягнув сорока шести копійок, що на 3 копійки більше

минулого року за умови, що обсяг запасів у звітному періоді є меншим обсягу попереднього періоду на 745тис. грн., або на 13, 21%.

Таблиця 3.1.
Абсолютні показники фінансової стійкості ПрАТ «ТерА»

(тис. грн)

Показники	2017 рік	2018 рік	Абсолютне відхилення (+,-)	Відносне відхилення %
Наявність власного оборотного капіталу для формування запасів	2700,5	-1277	-3977,5	-147,29
Наявність власного оборотного капіталу, короткострокових кредитів для формування запасів	3530,5	-1277	-4807,5	-136,17
Наявність власного оборотного капіталу, короткострокових кредитів та кредиторської заборгованості для формування запасів	8081,5	7164	-917,5	-11,35
Запаси	5641,5	4896,5	-745	-13,21
Надлишок (+) або нестача (-) власного оборотного капіталу для формування запасів	-2941	-6173,5	-3232,5	109,91
Надлишок (+) або нестача (-) власного оборотного капіталу, короткострокових кредитів для формування запасів	-2111	-6173,5	-4062,5	192,44
Надлишок (+) або нестача (-) власного оборотного капіталу, короткострокових кредитів та кредиторської заборгованості для формування запасів	2440	2267,5	-172,5	-7,06
Надлишок (+) або нестача (-) джерел фінансування на 1грн запасів,грн	0,43	0,46	0,03	6,98
Назва типу фінансової ситуації відповідно до класифікації	Нормальна фінансова стійкість	Поява негативних ознак фінансового стану		

Таким чином, на основі проведених розрахунків та вивчення їх динаміки стверджуємо, що ПрАТ «ТерА» незабезпечене стабільними джерелами фінансування поточної господарської діяльності. І в першу чергу, відчуває нестачу власного оборотного капіталу для покриття найбільш мобільної частини активів – запасів.

Фінансову стійкість підприємства характеризують не тільки абсолютні показники, а також і відносні – фінансові коефіцієнти. Їх розраховують шляхом співвідношення відповідних статей активу і пасиву балансу. Оцінювання фінансових коефіцієнтів полягає у зіставленні їх фактичних значень з базисними, а також у вивченні їх динаміки. Базисними значеннями можуть бути: теоретично обґрунтовані або встановлені за допомогою експертного опитування оптимальні (нормативні) значення, значення коефіцієнтів підприємств-конкурентів, партнерів. Дані коефіцієнти можна розділити на дві групи:

- 1) коефіцієнти капіталізації, що характеризують фінансовий стан підприємства з позицій структури джерел фінансування;
- 2) коефіцієнти покриття, що характеризують фінансову стійкість з позицій витрат, пов'язаних з обслуговуванням зовнішніх джерел залучених коштів.

Економічна характеристика коефіцієнтів, що входять до вказаних груп та алгоритми їх розрахунку наведені у додатку (Д). Коефіцієнтів дуже багато, але всіх їх можна об'єднати в 5 груп за наступними характеристиками:

- а) можливістю погашення поточних зобов'язань;
- б) рухом поточних активів;
- в) обсягом власного капіталу;
- г) результатами основної діяльності;
- д) інформацією про стан ринку.

Методика аналізу названих вище коефіцієнтів полягає у порівнянні[72]:

- Фактичних значень коефіцієнтів звітного року з фактичними за минулий рік з метою виявлення тенденцій і закономірностей їх зміни;
- Фактичних значень коефіцієнтів з нормативами з метою оцінки їх дотримання;
- Фактичних значень коефіцієнтів підприємства з показниками конкурентів з метою визначення конкурентної позиції підприємства в рамках

конкретного регіонального ринку відповідної продукції і розробки заходів щодо її підвищення;

- Фактичних значень коефіцієнтів із галузевими показниками з метою оцінки його позиції в галузі та виявлення невикористаних можливостей зміцнення фінансових позицій підприємства.

Динаміку показників фінансової стійкості ПрАТ «ТерА» розрахованих на основі інформації додатків (Е,Є,Ж,З) відобразимо таблиці 3.2.

Таблиця 3.2.

Динаміка показників фінансової незалежності та структури капіталу ПрАТ «ТерА»

Показник	2017 рік	2018 рік	Відхилення	Темп зміни, %
Коефіцієнт автономії	0,50	0,17	-0,33	34,0
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,50	0,83	0,33	166,0
Коефіцієнт фінансової залежності	2,01	5,76	3,75	286,57
Коефіцієнт фінансового ризику	1,01	4,76	3,75	471,29
Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,44	-0,72	-1,16	-163,64
Коефіцієнт забезпечення матеріальних запасів	0,48	-0,26	-0,74	-54,17
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів	0,30	-0,18	-0,48	-60,00
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів	0,25	0,27	0,02	108,00
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів і запасів у валюті балансу	0,59	0,62	0,03	105,09
Коефіцієнт фінансового лівериджу	1,01	4,76	3,75	471,29
Коефіцієнт довгострокового залучення позиченого капіталу	-	-	-	-
Коефіцієнт співвідношення необоротних активів і власного капіталу	0,56	1,72	1,16	307,14
Коефіцієнт вартості матеріальних оборотних активів у майні	0,46	0,48	0,02	104,35
Показник чистого прибутку(збитку)на 1 акцію	-0,112590	-1,145380	-1,03279	1017,30
Коефіцієнт нагромадження амортизації	0,78	0,80	0,02	102,56
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,22	0,20	-0,02	90,91

Представлена система показників та їх динаміка свідчить про те, що у ПрАТ «ТерА» погіршується фінансовий стан та зростає фінансова залежність від зовнішніх джерел фінансування. Впродовж досліджуваного періоду коефіцієнт концентрації позиченого капіталу суттєво підвищився з 0,50 у 2017

році, до 0,83 у 2018 році. Правильність такого висновку підтверджується і динамікою коефіцієнта автономії. За аналізований період він знизився на 0,33 пункти, або на 66,0%.

Товариство має задовільну структуру майна, яким володіє. Однак, коефіцієнт реальної вартості основних засобів як у минулому так і звітному періодах знаходиться майже на мінімальній межі нормативних значень та становить у 2018 році 0,27, що свідчить про недостатню вартість основних засобів у валюті балансу. При цьому рівень зношеності основних засобів товариства є дуже високим та демонструє позитивну динаміку. Так, у звітному році лише 20% основних засобів є придатними до експлуатації, тобто 80% - вже покриті амортизаційними відрахуваннями. Технічний стан основних засобів є незадовільним і менеджменту товариства необхідно розробити заходи щодо оновлення, модернізації та заміни застарілого устаткування.

Про наростання кризових явищ свідчить значення та динаміка коефіцієнта забезпеченості оборотних активів товариства власним оборотним капіталом. Підприємство немає у звітному році власних фінансових ресурсів для формування своїх оборотних активів. Якщо у минулому році 30% своїх оборотних активів товариство формувало за рахунок власних джерел, то у звітному - воно має дефіцит власних фінансових ресурсів для фінансування своїх поточних активів у сумі 6173,5 тис.грн.

Про нераціональність розподілу та ефективність використання власного капіталу свідчить також значення коефіцієнта маневрування власного капіталу. При оптимальному значенні цього коефіцієнта, що дорівнює більше за 0,5, станом за звітний рік у аналізованого товариства значення коефіцієнта дорівнює (-0,72).

Товариство немає власних фінансових ресурсів для фінансування поточної діяльності.

Таким чином, оцінюючи фінансову стійкість ПрАТ «ТерА» можна зробити наступний висновок: частка оборотних активів товариства у звітному році є вищою за 50% загальної вартості його майна, а саме становить 70,1%

його сукупних активів. Даний факт є свідченням раціональної структури активів підприємства. Слід вказати, що питома вага позиченого капіталу є досить високою у сукупних джерелах фінансування і становить у 2018 році 83,0%. При цьому, весь обсяг позиченого капіталу сформовано за рахунок поточної кредиторської заборгованості.

У товариства відсутній власний оборотний капітал, а саме йому не вистачає власних фінансових ресурсів для формування матеріальних запасів та відповідно оборотних активів. ПрАТ «ТерА» формує свої оборотні активи виключно за рахунок позичених джерел фінансування. Наявний дефіцит власного оборотного капіталу є ознакою появи кризових явищ у діяльності товариства. Збільшити обсяг власних фінансових ресурсів можна, насамперед, за рахунок отримання позитивного фінансового результату шляхом скорочення витрат, модернізації, реконструкції, оновлення основних засобів товариства більш повного використання виробничих потужностей і т.п.

3.2. Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства

Важливими показниками за допомогою яких характеризують не тільки фінансову стійкість підприємства але й рівень його інвестиційної привабливості є ліквідність та платоспроможність.

Вивчення вітчизняної та зарубіжної літератури дає підстави стверджувати, що в аналітичній практиці «ліквідність» розглядається як у широкому значенні цієї категорії, так і у вузькому. При першому підході до визначення ліквідності підприємства, розуміють аналіз його здатності погасити всі без винятку зобов'язання у випадку одночасної вимоги зі сторони всіх кредиторів, включаючи і ті зобов'язання, які впливають із засновницьких документів, зокрема, захист майнових інтересів усіх власників [73]. При другому підході, який є найпоширенішим і більшість авторів, вважають його беззаперечно правильним, під ліквідністю розуміють здатність підприємства розрахуватися за своїми поточними зобов'язаннями, шляхом перетворення поточних активів у готівку [41]. Підприємство вважається ліквідним при

наявності у нього оборотних активів в розмірі теоретично достатньому для погашення короткотермінових зобов'язань, навіть із порушенням строків їх виплати, передбачених контрактами. При цьому необхідною умовою є:

Оборотні активи > Поточні зобов'язання

Рівень ліквідності підприємства залежить від сфери його діяльності, швидкості обороту капіталу, співвідношення оборотних і необоротних активів, складу оборотних активів, суми і терміновості поточних зобов'язань, ступеня ліквідності поточних активів.

Таким чином, ліквідність підприємства при першому підході оцінюють за даними балансу на певну дату на основі ліквідності його активів.

Під ліквідністю активів розуміють їх здатність перетворюватися на грошові кошти без відчутних втрат їх ринкової вартості, а рівень ліквідності визначається тривалістю часу, протягом якого це перетворення можливе. Чим коротший цей період, тим вища ліквідність активу. Тому, ліквідність балансу визначається як рівень покриття зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких у гроші відповідає строковій погашення боргів.

За ступенем ліквідності статті активу балансу умовно можна розподілити на чотири групи:

Перша група (A1) – це абсолютно ліквідні (найбільш ліквідні) активи, такі як готівка та поточні фінансові інвестиції.

Друга група (A2) – активи, що швидко реалізуються (середньоліквідні). До їх складу можна віднести готову продукцію, засоби у розрахунках. Для того, щоб розрахувати загальний обсяг цих активів необхідно дати відповідні статті другого розділу активу балансу. Ліквідність таких активів різна і залежить від певних факторів: своєчасності виконання договорів поставки продукції; належного оформлення банківських документів; умов надання комерційних кредитів покупцям; швидкості платіжного документообороту в банках; платоспроможності споживачів; форм розрахунків, тощо.

Необхідно вказати, що важливою компонентою цієї групи є засоби у розрахунках. Для підвищення ліквідності підприємство в деякій мірі може

управляти активами цієї групи, зокрема зменшуючи строки надання кредитів покупцям.

Третя група (А3) – це активи, що повільно реалізуються (низьколіквідні). До них належать виробничі запаси та незавершене виробництво.

Четверта група (А4) – це активи, що важко реалізують (важколіквідні). До них відносять основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції, незавершені капітальні інвестиції.

Співвідношення окремих груп активів залежить від:

- 1) характеру і сфери діяльності підприємства;
- 2) швидкості обороту капіталу підприємства;
- 3) співвідношення оборотних і необоротних активів;
- 4) «якості» – ступеня ліквідності поточних активів;
- 5) суми та строковості зобов'язань, на покриття яких призначені статті активів.

Оскільки, у складі поточних пасивів можна виділити зобов'язання різної строковості погашення, то одним зі способів оцінки ліквідності на стадії попереднього аналізу є зіставлення певних елементів активу з елементами пасиву. При цьому зобов'язання підприємства, відображені у пасиві балансу залежно від строковості їх погашення поділяються на чотири групи:

Перша група (П1) – найбільш строкові зобов'язання (поточні зобов'язання за розрахунками): кредиторська заборгованість та кредити банку, строк повернення яких настав.

Друга група (П2) – середньострокові зобов'язання: короткострокові кредити банків і позики.

Третя група (П3) – довгострокові зобов'язання: довгострокові кредити банків та позики.

Четверта група (П4) – власний капітал, що постійно знаходиться у розпорядженні підприємства (постійні пасиви).

Схематично процедура порівняння статей активів з відповідними статтями пасивів подана на рис 3.1.

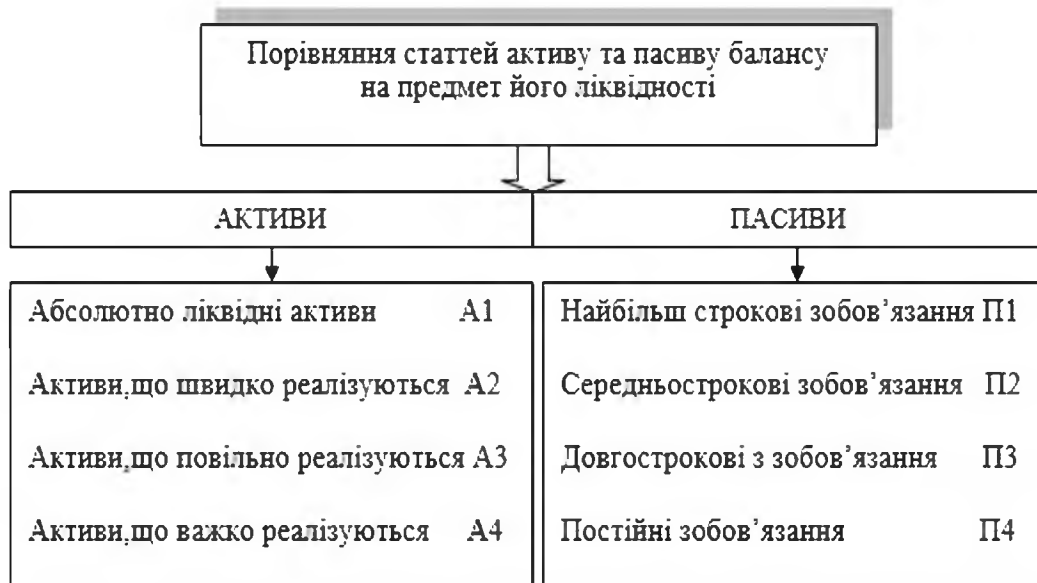

Рис 3.1. Групування статей активу і пасиву балансу для аналізу ліквідності

Баланс підприємства вважається ліквідним, якщо виконуються наступні умови:

Найліквідніші активи (абсолютно ліквідні активи) є більші або дорівнюють негайним пасивам $A(1) \geq P(1)$.

Активи, що швидко реалізуються, більші або дорівнюють короткостроковим пасивам $A(2) \geq P(2)$.

Активи, що повільно реалізуються, більші або дорівнюють довгостроковим пасивам $A(3) \geq P(3)$.

Активи, що важко реалізуються, менші за постійні пасиви $A(4) \leq P(4)$.

При цьому, якщо виконуються перші три обов'язкові умови ліквідності $A1 > P1$; $A2 > P2$; $A3 > P3$, тобто поточні активи перевищують зовнішні зобов'язання підприємства, то виконується і остання нерівність $A4 < P4$, яка має балансуєчий характер та підтверджує наявність у економічного суб'єкта власного оборотного капіталу, тобто означає дотримання мінімальної умови фінансової стійкості.

Про порушення ліквідності балансу свідчить невиконання однієї з перших трьох нерівностей. При цьому, чисто теоретично нестача активів за однією групою компенсується їх надлишком за іншою. Однак, з точки зору реальної платіжної ситуації менш ліквідні активи не можуть замінити більш ліквідні.

Порівняння найбільш ліквідних активів і тих їх елементів, що швидко реалізуються, з найбільш строковими зобов'язаннями і поточними пасивами дає змогу оцінити поточну ліквідність.

Зіставлення активів, що повільно реалізуються з довгостроковими зобов'язаннями відображає перспективну ліквідність. Перспективна ліквідність є прогнозом платоспроможності на основі зіставлення майбутніх надходжень і платежів.

Вивчаючи співвідношення зазначених вище груп активів і пасивів за декілька періодів можна встановити тенденції у структурі балансу та його ліквідності.

Аналіз ліквідності балансу ПрАТ «ТерА» за 2018 рік представимо у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Ліквідність балансу

Групи активів	Сума, тис.грн	Питома вага, %	Умови ліквідності	Групи пасивів	Сума, тис.грн	Питома вага, %
A1	218	2,13	<	П1	8441	82,65
A2	1947,5	19,07	>	П2	0	-
A3	4998,5	48,94	>	П3	0	-
A4	3049	29,86	>	П4	1772	17,35
Баланс	10213	100		Баланс	10213	100

Станом за 2018 рік баланс акціонерного товариства не є ліквідним, а саме: перша умова ліквідності балансу не виконується – ПрАТ «ТерА» немає достатньої суми наявних грошових коштів для розрахунків з кредиторами, найбільш ліквідні активи можуть покрити лише 2,58% найбільш строкових зобов'язань.

Ліквідними є друга та третя група активів протягом звітного періоду. Однак, слід зазначити, що товариство не залуцає кредити банків і немає заборгованості як за довгостроковими, так і за короткостроковими кредитами. Тому вважаємо виконання 2 та 3 співвідношень умовними.

Четверта умова ліквідності балансу виконується, тобто товариство повністю спроможне погасити свої поточні зобов'язання за рахунок важко ліквідних активів, які складають 29,86 % вартості сукупних активів, тому залишається надлишок коштів згідно даної умови. Їх можна використати на виконання першої умови, але це пояснення має більш теоретичний характер, на практиці таке здійснити майже нереально, оскільки існує великий відрив у часі для того, щоб перетворити важко ліквідні активи на гроші.

Далі, у процесі аналізу ліквідності розраховують та аналізують основні показники ліквідності, на основі вивчення динаміки яких оцінюють платоспроможність.

Коефіцієнти ліквідності можуть бути різними за назвою, але за змістом переважно однакові як на українських підприємствах, так і в закордонних фірмах та компаніях[75]. Вказані показники виражають співвідношення певних статей активу та пасиву балансу чи структуру балансу. У більшій мірі в міжнародній практиці використовують такі показники ліквідності: коефіцієнт загальної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності (додаток Д). За умови, якщо підприємство на конкретний момент часу може погасити 20-35 % своїх боргів, то рівень його платоспроможності вважають нормальним.

Динаміку показників ліквідності ПрАТ «ГерА» за аналізований період відобразимо у таблиці наступної форми (таблиця 3.4).

Як показують дані таблиці 3.4., всі коефіцієнти ліквідності демонструють негативну динаміку, що свідчить про зниження рівня платоспроможності акціонерного товариства.

Коефіцієнт загальної ліквідності у 2018 році знизився на 59%. Значення показника є критичним, а саме 0,85 коп. поточних активів припадає на 1

гривню поточних зобов'язань, що вказує на неспроможність підприємства вчасно погасити свої зобов'язання перед кредиторами.

Таблиця 3.4

Динаміка показників ліквідності та платоспроможності ПрАТ «ТерА»

Показник	2017 рік	2018 рік	Відхилення
Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	1,43	0,85	-0,58
Коефіцієнт проміжної (швидкої) ліквідності	0,52	0,26	-0,26
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,05	0,03	-0,02
Коефіцієнт мобільності власного капіталу	0,44	-0,72	-1,16
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власним оборотним капіталом	0,30	-0,18	-0,48
Частка запасів у поточних активах	0,63	0,68	0,03

Коефіцієнт проміжної ліквідності протягом аналізованого періоду знизився вдвічі і у 2018 році становив 0,26, що також не входить в діапазон нормативних значень від 0,7 до 1.

Оцінюючи коефіцієнт абсолютної ліквідності виявили досить негативну тенденцію. У випадку необхідності негайно погасити борги, товариство за рахунок грошових коштів зможе покрити лише 3 % усіх поточних зобов'язань, що свідчить про значну його неплатоспроможність.

Неплатоспроможність – це неспроможність підприємства виконати після настання встановленого строку свої зобов'язання перед кредиторами (у тому числі із заробітної плати), а також щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше як через відновлення платоспроможності.

Аналіз платоспроможності передбачає вивчення та оцінку причин фінансових ускладнень підприємства. Досліджується частота виникнення неплатежів, тривалість прострочених боргів. Здебільшого причинами неплатоспроможності бувають:

- необґрунтованість планових завдань із випуску та реалізації продукції;
- невиконання плану з виробництва продукції за обсягом;
- випуск неконкурентоспроможної продукції;
- недотримання режиму економії, перевитрати із собівартості;

- невиконання планових завдань по реалізації продукції через втрату постійних покупців, замовників;
- неплатоспроможність покупців;
- недовиконання плану прибутків і як результат – нестача власних джерел фінансування;
- іммобілізація коштів у дебіторську заборгованість, надлишкові виробничі запаси;
- сповільнення оборотності оборотного капіталу.

Підвищення рівня платоспроможності підприємства залежить від результатів його виробничої та комерційної діяльності. Водночас надійний фінансовий стан, рівень фінансової стійкості залежить від раціональності формування і використання фінансових ресурсів. Тому за умов ринкової економіки здійснюється не тільки оцінка активів і пасивів балансу, а й поглиблений щоденний аналіз стану та використання засобів економічного суб'єкта.

3.3 Оцінка прибутковості та динамічного розвитку підприємства

Міжнародна практика господарювання пов'язує поняття ділової активності з поняттям фінансової стійкості та інвестиційної привабливості підприємства. В широкому розумінні ділова активність означає весь спектр зусиль, спрямованих на просування підприємства на товарних ринках, ринку праці та капіталу. В усіх економічно розвинутих країнах, де знаходяться фінансові центри, рівень ділової активності визначається за допомогою спеціальних агрегованих статистичних показників – так званих індексів ділової активності.

На рівні ж окремого підприємства ступінь його ділової активності визначається за допомогою цілої системи показників економічної ефективності господарювання та вимірюється одним з двох способів, які відображають результативність роботи підприємства відносно або розміру авансованих ресурсів, або розміру їх споживання (витрат) у процесі виробництва, а саме:

1. Забезпечення запланованих темпів росту та динаміки основних показників діяльності підприємства.

2. Розрахунку системи показників, які характеризують ефективність використання ресурсів підприємства.

Порівнюючи динаміку обсягів продукції та ресурсів визначають характер економічного зростання. Економічне зростання виробництва може бути досягнуто як екстенсивним, так й інтенсивним способом. Перевищення темпів росту продукції над темпами росту ресурсів або витрат свідчить про наявність інтенсивності в економічному зростанні. Прерогатива показників ділової активності полягає саме у визначенні інтенсивності економічного зростання.

Отже, показники ділової активності – це перш за все, показники результативності використання фінансових ресурсів підприємства, що автоматично відносить їх до системи показників економічної ефективності[41;73].

До показників ділової активності, у першу чергу, належать: швидкість обороту матеріальних та фінансових ресурсів підприємства за відповідний період, а також швидкість обороту вкладеного в них капіталу. Аналіз стану оборотних активів, а також названих вище показників оборотності дозволяє:

- оцінити ефективність використання ресурсів підприємства;
- з'ясувати, у що вкладаються кошти підприємства протягом фінансового циклу;
- визначити наявні можливості та реально вжити необхідних заходів спрямованих на зміцнення фінансового стану та стійкості підприємства.

У процесі аналізу в якості критерію ділової активності найчастіше використовують такі показники, як: обсяг доходу (виручки) від реалізованої продукції, товарів, наданих послуг, прибуток, обсяг капіталу, авансованого в активи підприємства. При цьому обов'язково враховують, так зване «золоте правило» економіки підприємства, згідно якого прибуток повинен зростати більш швидкими темпами, ніж обсяг реалізованої продукції та вартість майна підприємства [72;76].

$$T_{\pi} > T_{д} > T_{а} > 100\%, \quad (3.7)$$

Де T_{π} - темп росту прибутку до оподаткування,%;

$T_{д}$ - темп росту доходу (виручки) від реалізації продукції,%;

$T_{а}$ - темп росту авансованого капіталу,%.

На основі даних відображених у таблиці 3.5 можна стверджувати, що співвідношення показників ПрАТ «ТерА» є цілком протилежним до оптимального.

Обсяг авансованого капіталу товариство зменшило у 2018 році порівняно з 2017 роком на 17,53%, дохід (виручку) від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг знизило на - 8,93%, а збиток у 10, 2 рази перевищує величину збитку отриманого у 2017 році.

Таблиця 3.5

Динаміка показників ділової активності ПрАТ «ТерА»

Показник	2017 рік	2018 рік	Відх	Темп зміни%
Дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн	54350	49495	-4855	91,07
Середньорічна вартість капіталу, тис. грн	12385	10213	-2172	82,46
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн	6174	1772	-4574	28,70
Наявність власного оборотного капіталу, тис. грн	2700,5	-1277	-3977,5	-47,28
Середньорічний обсяг дебіторської заборгованості, тис.грн	2870,0	1947,5	-922,5	67,86
Середньорічний обсяг запасів, тис.грн	5641,5	4896,5	-745	86,79
Середньорічний обсяг кредиторської заборгованості, тис. грн	5381,0	8441,0	3060,0	156,87
Чистий прибуток (збиток), тис,грн	-788,0	-8016,0	-7228,0	1017,26
Коефіцієнт оборотності капіталу, число оборотів	4,39	4,85	0,46	110,48
Оборотність дебіторської заборгованості:				
Днів	19,27	14,36	-4,91	74,52
Оборотів	18,94	25,41	6,47	134,16
Оборотність запасів:				
Днів	37,89	36,11	-1,78	95,30
Оборотів	9,63	10,11	0,48	104,98
Тривалість операційного циклу,днів.	59,39	52,07	-7,32	87,68
Оборотність кредиторської заборгованості:				
Днів	36,14	62,25	26,11	172,25
Оборотів	10,10	5,86	-4,24	58,02
Оборотність власного капіталу:				
Днів	41,46	13,06	-28,4	31,50
Оборотів	8,80	27,93	19,13	317,39

Як свідчить інформація звіту про фінансові результати, товариство від основної діяльності отримало у звітному році валовий прибуток у сумі 4827

тис.грн., однак, значна величина адміністративних витрат, витрат на збут (11818тис.грн.) та переважання інших операційних витрат над іншими операційними доходами призвело до негативного фінансового результату від операційної діяльності (-8035 тис.грн.), а відтак і до чистого збитку товариства у сумі 8016 тис. грн. Варто вказати, що чистий збиток у 2017 році становив 788 тис.грн., а обсяги продажу товариства на 9,8% перевищували обсяги реалізації продукції 2018 року.

За аналізований період спостерігається незначне підвищення оборотності капіталу. Так у 2018 році тривалість одного обороту власного капіталу становить 13,06 дня проти 41,46 днів у 2017 році. Це пояснюється перевищенням темпів спаду власного капіталу (71,3%) над темпами спаду виручки від реалізації (8,93%) .

Значне зростання суми кредиторської заборгованості на 3060,0тис. грн., або на 56,87% протягом аналізованого періоду є вимушеним кроком товариства щодо залучення зовнішніх джерел фінансування оборотних активів.

Розрахунки наведені у таблиці 3.5 свідчать, що середній термін погашення кредиторської заборгованості товариством суттєво підвищився за аналізований період і становив у 2018 році 62,25 днів, а термін інкасації заборгованості дебіторів знизився і становив - 14,36 дня. Товариство використовує позики в обороті довше, ніж дозволяє це своїм боржникам.

Не дивлячись на позитивну динаміку показників оборотності запасів, тривалості операційного циклу можемо констатувати, що рівень ділової активності товариства є досить низьким, а фінансовий стан кризовим, що сигналізує про ймовірність його банкрутства у недалекому майбутньому за умови неприйняття дієвих заходів.

Зазначимо, що саме забезпеченість підприємств власним оборотним капіталом, структура позиченого капіталу, рівень фінансової незалежності є важливими параметрами прогнозування фінансової стійкості, темпів економічного розвитку підприємств, що дасть змогу оцінити рівень загрози їх банкрутства.

Вивчення чинної практики аналізу стійкості та прогнозування фінансового стану підприємства свідчить про значну ефективність дискримінантного аналізу. Так, Міністерством фінансів України запропоновано для вітчизняних підприємств з виробництва харчових продуктів, до яких і належить приватне акціонерне товариство «ТерА», розраховувати інтегральний показник оцінки фінансового стану за наступною дискримінантною моделлю [66]:

$$Z = 0,035 \times K_1 + 0,04 \times K_2 + 2,7 \times K_3 + 0,1 \times K_6 + 1,1 \times K_7 + 1,2 \times K_8 + 0,05 \times K_9 - 0,8 \text{ де:}$$

- K_1 – коефіцієнт покриття
- K_2 – проміжний коефіцієнт покриття
- K_3 – коефіцієнт фінансової незалежності;
- K_6 – коефіцієнт рентабельності продажів за фінансовими результатами від операційної діяльності (ЕВІТ);
- K_7 – коефіцієнт рентабельності операційної діяльності за ЕВІТДА;
- K_8 – коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком;
- K_9 – коефіцієнт оборотності оборотних активів;

Алгоритм та результати розрахунку вказаних коефіцієнтів на основі фінансової звітності приватного акціонерного товариства «ТерА» за 2018 рік відобразимо у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Індикатори фінансової стійкості

Коефіцієнти	Алгоритм розрахунку	Значення у 2018р.
K_1 – коефіцієнт покриття	Оборотні активи /поточні зобов'язання	0,849
K_2 – проміжний коефіцієнт покриття	Дебіторська заборгованість+грошові активи/ поточні зобов'язання	0,257
K_3 – коефіцієнт фінансової незалежності	Власний капітал/Валюта балансу	0,174
K_6 – коефіцієнт рентабельності продажів за фінансовими результатами від операційної діяльності (ЕВІТ)	Фінансовий результат від операційної діяльності/Чистий дохід від реалізації	-0,162
7. K_7 – коефіцієнт рентабельності операційної діяльності за ЕВІТДА	(Фін результат від операційної діяльності+ Амортизація) /(Чистий дохід від реалізації +інші операційні доходи)	-0,148
8. K_8 – коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком	Чистий фінансовий результат/Валюта балансу	-0,785
9. K_9 – коефіцієнт оборотності оборотних активів	Чистий дохід від реалізації/Операційні оборотні активи	7,126

Підставивши значення фінансових індикаторів у дискримінантну модель одержимо інтегральний показник фінансового стану досліджуваного підприємства:

$$Z=0,035 \times 0,849 + 0,04 \times 0,257 + 2,7 \times 0,174 + 0,1 \times (-0,162) + 1,1 \times (-0,148) + 1,2 \times (-0,785) + 0,05 \times 7,126 - 0,8$$

$$Z = -1,05488$$

На основі кількісного значення інтегрального показника можна оцінити якість фінансового стану товариства та ймовірність його банкрутства (таблиця 3.7).

Таблиця 3.7

Шкала оцінювання якості фінансового стану товариства [66]

Вид економічної діяльності	Нульова ймовірність банкрутства	Низький рівень ймовірності банкрутства	Середній рівень ймовірності банкрутства	Високий рівень ймовірності банкрутства	Дуже високий рівень ймовірності банкрутства
	фінансовий стан стійкий, висока спроможність виконувати зобов'язання	достатня спроможність виконувати свої зобов'язання	фінансовий стан задовільний, середня спроможність виконувати зобов'язання	фінансовий стан нестабільний, свідчить про наявність ознак неплатоспроможності	Можливість банкрутства
Виробництво харчових продуктів	Z більше ніж + 0,71	Z = від + 0,7 до 0	Z = від - 0,01 до - 0,70	Z = від - 0,71 до - 3,4	Z < менше ніж - 3,5

Таким чином, фінансовий стан приватного акціонерного товариства «ТерА» у 2018 році є нестійким, характеризується явними ознаками неплатоспроможності, адже інтегральний показник оцінки (-1,05488) свідчить про високий рівень ймовірності банкрутства та неспроможність виконувати свої зобов'язання.

Для виведення акціонерного товариства з кризової ситуації необхідно розробити бізнес-план фінансового оздоровлення шляхом комплексного використання насамперед всіх внутрішніх механізмів фінансової стабілізації.

Одним з основних і найбільш радикальних напрямів фінансового оздоровлення товариства є пошук внутрішніх резервів для досягнення беззбиткової роботи за рахунок більш повного використання виробничих

потужностей підприємства, підвищення якості і конкурентоспроможності продукції, зниження її собівартості, раціонального використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, скорочення непродуктивних витрат і втрат.

З метою ефективного управління процесом формування прибутку пропонуємо операційні витрати товариства розподілити на умовно-змінні та умовно-постійні і обумовити такий поділ в обліковій політиці. Для цього слід застосувати методи: алгебраїчний, графічний, статистичний (метод найменших квадратів) [73].

Використовуючи поділ витрат на постійні і змінні, а також враховуючи тісну залежність витрат з обсягом реалізації і прибутком можна [72;73]:

– визначити беззбитковий стан бізнесу (ТБ), тобто такий обсяг реалізації, який забезпечує беззбиткову діяльність товариству при заданому співвідношенні ціни, постійних і змінних витрат.

$$ТБ = \frac{a \cdot ЧД}{Дм} = a + \frac{Дм}{ЧД} = \frac{a}{Д_{не}} \quad (3.8)$$

a – постійні витрати товариства;

v – змінні витрати на одиницю продукції;

p – ціна одиниці продукції;

$ЧД$ – чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг;

$Дм$ – маржинальний дохід (чистий дохід-змінні витрати на весь випуск) ;

$Д_{не}$ – питома вага маржинального доходу у чистому доході (виручці від реалізації);

– визначити зону безпеки, тобто розмір можливого зниження обсягу реалізації у вартісній оцінці при несприятливій кон'юктурі товарного ринку без шкоди для фінансового стану товариства;

– розрахувати обсяг реалізації для отримання певної суми прибутку.

– визначити критичний рівень постійних витрат при заданому рівні маржинального доходу і обсягу продажу.

– розрахувати беззбиткову ціну реалізації виходячи із заданого обсягу реалізації і рівня постійних і змінних витрат

Таким чином, на основі розуміння механізму взаємозалежності прибутку з обсягом реалізації і витратами можна не тільки досягнути беззбитковості, але

і збільшувати операційний прибуток товариства на основі цілеспрямованої зміни складу і структури витрат, а саме посилення вимог до режиму економії постійних операційних витрат.

Значну увагу товариству необхідно приділити питанням модернізації, реконструкції, оновлення виробничого обладнання, адже коефіцієнт зносу основних засобів є неприпустимо високим (0,8). Придбання нового виробничого обладнання дасть змогу підвищити продуктивність праці на підприємстві, розширити асортиментний ряд кондитерських виробів, які випускає товариство, більш широко охопити існуючі ринки збуту готової продукції.

Не виключенням є і проведення реінжинірингу бізнес-процесу, тобто докорінного перегляду виробничої програми, матеріально-технічного постачання, організації праці і нарахування заробітної плати, підбору та розстановки персоналу, системи управління якістю продукції, ринків сировини і ринків збуту продукції, інвестиційної та цінової політики товариства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амеліна Ю.Ю. Проблеми покращення якості аудиту фінансової звітності та напрями його вдосконалення в умовах міжнародних стандартів. *Управління розвитком*. 2011. № 2. С. 11–13.
2. Аудит: підручник/за ред.. проф. Грушко В.І. 4-те.вид.,переробл.і допов. Київ. Ліра-К,2019.324с.
3. Баранова А. О., Наумова Т. А., Кашперська А.І. Аудит: навч.посіб. Харків: ХДУХТ, 2017. 246 с.
4. Беренда Н.І. Ялигіна М.С. Фактори необхідності організації та проведення аудиту на підприємствах. *Економіка та суспільство*: електрон. наук. фахове вид. 2016 Вип. 2. С. 642-647. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/24238> (дата звернення 18.09.2019)
5. Бондар В. П., Бондар Ю. В., Нестеренко І. І. Документальне забезпечення аудиту сільськогосподарських підприємств: посіб. Київ: Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», 2016. 320 с .
6. Бондар В.П. Робочі документи аудитора та контроль якості аудиту фінансової звітності, що складена на вимогу іноземного інвестора. *Статистика України* .2018. №1. С. 68–76.
7. Бондар М. І. Звітність підприємства: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2015.570 с.
8. Бригхем Ю., Хьюстон Дж. Финансовый менеджмент. Экспресс-курс. / пер. с англ. 7-е изд. Санкт-Петербург: Питер, 2016. 590 с.
9. Бурлан С. А., Руденко Н. О. Організація і методика аудиту: навч. посіб. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017.184 с.
10. Бухгалтерський облік в Україні: навч.посіб./ Р.Л Хом'як та ін; за ред. Р.Л. Хом'яка [6-те вид]. Львів. нац. ун-т «Львівська політехніка», (Інформаційно-видавничий центр «Інтелект +», «Інтелект – Захід», 2007. 1200с.
11. Велш Г.А.,Шорт Д. Г. Основи фінансового обліку: підручник / пер. з англ. О. Мінін, О. Ткач. Київ: Основи, 1999. 944 с.
12. Виноградова М.О.,Жидаєва Л.І. Аудит: навч. посіб. Київ: Центр

учбової літератури, 2014.656 с.

13. Візіренко С.В., Макаріхін С.С. Методичні аспекти аудиту фінансової звітності підприємства. *Сталий розвиток економіки*.2015. №4. С.170-176.

14. Власенко О.О., Марченко С.М. Основні тенденції та проблеми розвитку ринку аудиторських послуг в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 5. С. 343–350.

15. Войнаренко М.П., Пономарьова Н. А., Замазій О. В. Міжнародні стандарти фінансової звітності та аудиту: навч. посіб. Київ: Центр учб. л-ри 2010.488с.

16. Воронко О.С. Економічний аналіз: навч посіб. Київ: «Ліра-К», 2016. 280 с.

17. Гадзевич О. І. Основи економічного аналізу і діагностика фінансово-господарської діяльності підприємств: навч.посіб. Київ: Кондор, 2007. 180 с.

18. Глушач Ю.С. Фінансова звітність за П(С)БО: навч. посіб. Харків:ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2018. 88с.

19. Гончар Л.А. Аудит фінансових результатів діяльності підприємства: проблеми та шляхи вирішення. *Молодий вчений*. 2016. № 3. С. 52–55.

20. Гордієнко Н. І ., Харламова О. В., Мізік Ю. І. Конопліна О. О. Аудит: методика і організація: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : 2017. 319 с.

21. Господарський кодекс України:Закон України. від 16.01.2003 р. № 436-IV. Дата оновлення 07.02.2019, №2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 02.05.2019)

22. Гудзь Н.В., Денчук П.Н., Романів Р.В.Бухгалтерський облік.2-е вид. перероб і доп: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2016. 424с.

23. Гуцаленко Л.В., Михальчишина Л.Г., Сидорчук В.М. , Пентюк І.К. Судово-бухгалтерська експертиза: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2011. 352 с.

24. Директива 2013/34/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європейського Парламенту про щорічну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність та пов'язаних з ними звітів певних типів компаній від

26.06.2013 р № 2013/34 / ЄС URL: <http://vobu.ua/ukr/documents/item/dyrektyva-2013-34-es> (дата звернення 09.10.2019)

25. Дмитренко І.М., Белоусова І.М. Аудит: діагностика безперервності діяльності підприємств: монографія. Донецьк : Дон. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, 2010. 320 с.

26. Завора Т. М., Тополь. І. С. Методичне забезпечення судово-бухгалтерської експертизи. Економіка і регіони: *Науковий вісник Полтавського національного технічного університету ім. Юрія Кондратюка*. Полтава, 2008. № 4. С. 149 - 151.

27. Загородна О.М., Серединська В.М. Формування механізму діагностики фінансового стану підприємства. *Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні*: матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. С.233-235.

28. Загородній А. Г., Кіндрацька Г. І. Облік і аудит: програма підготовки магістрів. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. 208 с.

29. Звітність підприємств: навч. посіб /В.П.Пантелесєв та інш. Київ: ДП «Інформ.-аналіт.агенство», 2017.432с.

30. Іваненко, В.О. Новіченко Л.С. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. Київ: «Август Трейд», 2016. 164 с.

31. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999р. №291.(Редакція від 23.07.2019, підстава z-0685-19). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення 23.08.2019)

32. Кирьянова З.В., Седова Е.И. Анализ финансовой отчетности: учебник. Москва: Юрайт, 2014. 428с.

33. Ковалев В.В., Ковалев Вит. В. Корпоративные финансы и учет: понятия, алгоритмы, показатели: учебное пособие/ 3-е изд. Москва: Проспект, 2015.1000 с.

34. Коласс Б. Управление финансовой деятельностью предприятия. Проблемы, концепции и методы. / Пер. с франц. Под ред. проф. Я.В. Соколова. Москва: Финансы и статистика, ЮНИТИ, 1997. С. 135.

35. Конституція України. Закон України від 28.06.1996. №254к/96 (Редакція від 21.02.2019, підстава - 2680-VIII) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 03.05.2019).

36. Кузьмінська А. Е. Аналіз інформаційного навантаження звіту про рух грошових коштів підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету*, 2016. Вип.17. Частина 2. С.143-146.

37. Марр Бернард. Ключевые инструменты бизнес-аналитики. 67 инструментов, которые должен знать каждый менеджер/ пер.с.англ. В.Єгоров. Бинوم. Лаборатория знаний, 2016. 336 с.

38. Михалків А.А. Роль аудиту в забезпеченні достовірності фінансової звітності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Вип 6 (част.2), 2016. С. 105–107. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/6_2_2016ua/26.pdf (дата звернення 19.08.2019)

39. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (2016-2017р). URL: <https://www.apu.net.ua/component/content/article/2-uncategorised/1151-miznarodni-standarti-kontrolyu-yakosti-2016-2017> (дата звернення 15.04.2019).

40. Міжнародні стандарти фінансової звітності (переклад українською мовою – 2018 рік). URL: <https://www.minfin.gov.ua/news/view/mizhnarodni-standarty-finansovoi-zvitnosti--pereklad-ukrainskoiu-movoiu-rik?category=dohidna-politika&subcategory=buhgalterskij-oblik> (дата звернення: 03.05.2019)

41. Мних Є.В., Барабаш. Н.С. Фінансовий аналіз: підручник / Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ: 2014. 536 с.

42. Мулик Т.О., Материнська О.А., Пльонсак О.Л. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. Київ: Центр учб.літ., 2017. 288 с.

43. Назарчук Т. В., Косіюк О. М. Менеджмент організацій: навч. посіб. Київ: Центр учб. літ., 2018. 560 с.
44. Нікбахт Е., Гроппеллі А. Фінанси /пер. з англ. В. Овсієнка, В. Мусієнка. Київ: Основи, 1993. 383 с.
45. Облік, аналіз, аудит, звітність та оподаткування в умовах глобалізації економіки: монографія/за ред. проф. Й.Я. Данькова. Ужгород: «Говерла», 2018. 300с.
46. Огійчук М.Ф., Утенкова К.О. Організація і методика аудиту: навч. посіб. Київ Алерта, 2016. 304с.
47. Озеран А.В. Гармонізація фінансової звітності підприємств з міжнародними стандартами та потребами управління: дис. ... д-ра економ. наук: 08.00.09/ Нац. економ. ун-т. ім. В. Гетьмана. Київ, 2015. 248с.
48. Пантелеєв В.П., Безверхий К.В. Консолідація фінансової звітності: навч. посіб. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агенство», 2016. 429 с.
49. Петренко Н.І. Бухгалтерський облік і контроль операцій з руху пасивів підприємства: проблеми теорії, методології, практики: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2012. 544 с.
50. Петрик О.А., Зотов В.О., Кудрицький Б.В. Аудит : підручник / за ред. О.А. Петрик. Київ: КНЕУ. 2015. 498 с.
51. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. (Редакція від 01.07.2019, підстава - 2628-VIII). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 09.10.2019)
52. Портна О.В., Єршова Н. М. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. Київ: Патерик, 2015. 312 с.
53. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12. 2017р. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 9, ст.50). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19> (дата звернення 15.04.2019).
54. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність. Закон України від 16.07.1999р №996-XIV. Дата оновлення: 16.11.2018, № 2545-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення 15.04.2019).

55. Про внесення змін до Порядку подання фінансової звітності: постанова Каб. Міністрів України від 17.07.2019р. № 625. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/625-2019-%D0%BF> (дата звернення 09.10.2019)

56. Про затвердження Методичних рекомендацій з перевірки порівнянності показників фінансової звітності. Наказ Міністерства фінансів України від 11.04.2013. №476 (Редакція від 15.04.2014, підстава - v0401201-14) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0476201-13>(дата звернення: 03.05.2019).

57. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства. Наказ Міністерства економіки і торгівлі від 26.10.2010 № 1361. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06>(дата звернення: 01.05.2019).

58. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності. Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013. №433 (Редакція від 30.12.2013, підстава -v1192201-13). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv> (дата звернення: 04.05.2019).

59. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства та внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України: Наказ, рекомендації Міністерства фінансів України 27.06.2013р. № 635. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13?lang=ru> (дата звернення 09.10.2019)

60. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73.(Редакція від 23.07.2019, підстава z-0685-19). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 23.08.2019).

61. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність». Наказ Міністерства фінансів України від 25.02.2000 № 39. (Редакція від 23.07.2019, підстава - z0685-19). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#n14> (дата звернення 09.10.2019)

62. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 2 «Консолідована фінансова звітність». Наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013р. № № 628. (Редакція від 03.08.2018, підстава z-0817-18). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1223-13> (дата звернення 10.10.2019)

63. Про затвердження положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку. Наказ Міністерства фінансів України z0168-95. (Редакція від 03.08.2018, підстава - z0818-18). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95> (дата звернення: 04.05.2019).

64. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань. Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014р. №879. (Редакція від 18.11.2016, підстава z-1401-16). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14> (дата звернення 09.10.2019)

65. Про затвердження положення (стандарту) бухгалтерського обліку 29 «Фінансова звітність за сегментами»: Наказ Міністерства фінансів України від 03.06.2005р. №621. (Редакція від 9.08.2013, підстава z-1242-13). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-05> (дата звернення 23.08.2019)

66. Про затвердження Порядку проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самоокупності, а також визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, обслуговування якої здійснюватиметься за рахунок коштів бенефіціара. Наказ Міністерства фінансів України від 14.07.2016 за № 616: URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-16>. (дата звернення 03.10.2019)

67. Про компанію «ТерА» URL: <https://tera.ua/about/> (дата звернення: 09.10.2019).

68. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг. Закон України від 12.07.2001 № 2664-III (Редакція від 25.09.2019, підстава - 112-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14> (дата звернення 28.09.2019)

69. Рубейкін В. А. Організація та методика аудиту фінансової звітності . Ефективна економіка:електрон. наук. Фахове вид. 2016.№4 URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4924> (дата звернення 23.08.2019)

70. Рудницький В. С. Деякі аспекти використання тестів у процесі аудиту фінансової звітності. Актуальні проблеми розвитку обліку, аналізу, контролю і оподаткування у контексті Європейської інтеграції та сучасних викликів глобалізації : матеріали VIII Міжнародної наук.-практ. конференції. Львів: Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2018. С. 289-291.

71. Рябчук О.Г., Блищик Л.В. Аудит достовірності фінансової звітності: проблеми та шляхи їх вирішення. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип.18. С.388-394. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/Ryabchuk-O.-G..pdf> (дата звернення 10.10.2019)

72. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. Київ: Знання, 2007. 668 с.

73. Серединська В.М., Загородна О.М., Р.В.Федорович. Економічний аналіз: навч. посіб./ за ред. проф. Р.В.Федоровича. Тернопіль: Астон, 2010. 416с.

74. Скотаренко Є. С. Теоретичні засади здійснення судово-економічної експертизи. *Управління розвитком: зб. наук. пр.* / Харків. нац. екон. ун-т ім. Семена Кузнеця. Харків, 2014. № 12. С. 78-79. -

75. Сорока Й.Й. Зарубіжний досвід оцінювання фінансового стану підприємств у сфері сучасних умов господарювання. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2015. Вип. 2 (46). С. 363-367.

76. Спільник І.В., Загородна О.М. Економічний аналіз: навч.-метод. комплекс дисципліни. Тернопіль: ТНЕУ, 2012. 432 с.

77. Сушко Д.С. Дефініції балансу в обліково-економічній літературі та їх критична оцінка. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2005. № 3 (33). С. 212-222.

78. Таранюк Л. М. Потенціал і розвиток підприємства: навч. посіб. Суми: «Мрія-1», 2016. 278 с.

79. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз: практикум. Київ: «Ліра-К», 2016. 296 с.

80. Ужва А.М., Олійник К. Г. Судово-бухгалтерська експертиза як важливий вид фінансового контролю. *Вісник Донецького національного університету. Серія: Економіка і право*. Донецьк. 2015. Вип. 1. С. 456–459.

81. Федорович Р.В., Загородна О.М., Серединська В.М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Тернопіль: ТАНГ, 2001. 149с.

82. Фінансовий аналіз : навч. посібник / І. О. Школьник та ін. Київ: Центр учб. літ., 2016. 368 с.

83. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / за заг. ред. І. О. Школьник, В. М. Кремень. Київ: Центр учб. літ., 2015. 488 с.

84. Фінансовий облік: підручник / Я.Д.Крупка та ін., 4-е вид. доп. і перероб. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 451 с.

85. Хома С.В., Орлова В.К., Орлив М.С. Фінансовий облік: навч. посіб. Київ.: ЦУЛ, 2010. 510 с.

86. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004. 1618-IV, (Редакція від 04.11.2018, підстава - 2581-VIII) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 04.05.2019).

87. Швиданенко Г., Пестрецова-Блоцька О. Бізнес-економіка: 9Z: монографія. Віпол, 2018. 216с.

88. Шевчук А.А. Хаврук С.С., Куцелєпа В.С. Аудит заборгованостей у складі фінансової звітності в умовах законодавчих змін 2018 року – запорука збільшення податкових надходжень. *Економіка і суспільство*. Вип 13. 2017.

C.1443-1448.

URL:

http://www.economyandsociety.in.ua/journal/13_ukr/240.pdf(дата звернення 18.09.2019)

89.Шепелюк В.А. Бухгалтерський облік і внутрішній контроль корпоративних прав: організація та методика: автореф. дис. ...канд. ек. наук: 08.00.09/Національна академія статистики, обліку та аудиту. Київ, 2015. 21 с.

90.Шпак Н.О., О.В. Пирог. Економічна стабільність суб'єктів господарювання в умовах хаотичного розвитку національної економіки України: навч. посіб. Київ: Ліра-К, 2015.288 с.